

EEN SYSTEMATISCHE LITERATUURSTUDIE NAAR DE EFFECTEN VAN HONDENTRAININGSPROGRAMMA'S IN GEVANGENISSEN

Masterproef neergelegd tot het behalen van
de graad van Master in de Criminologische Wetenschappen
door **01705826 Verwimp Matilde**

Academiejaar 2021-2022

Promotor :
Prof. Dr. Frédérique Bawin

Commissaris :
Marthe Ongenaert

Aantal woorden: 16.942

ABSTRACT

A dog training program (DTP) is an intervention that is increasingly used in correctional facilities in recent years. This involves inmates training (shelter)dogs and making sure they learn basic commands. Many anecdotal results have shown that DTPs can be beneficial to the inmates who participate in such a program. Several studies have discovered psychological, social and behavioral benefits. Moreover, it is believed to be an adequate intervention to reduce recidivism. Despite these promising anecdotal results, the reliability of these results is limited because it was not measured using validated measurement scales, control groups and/or pre-post measurements. This systematic review (n=14) aims to provide an overview of relevant studies on the effectiveness of DTPs. Only studies that used a pre-post measurement and/or a control group are included. In this way, it attempts to answer the research question: “What are the effects of dog training programs on inmates who participate?” In addition to the systematic review, an interview was conducted with staff members of the Belgian CAT-project from Sint-Jan-Baptist in Zelzate. In this way, interesting insights could be obtained from a Belgian DTP. This study examines the potential effects that participation in an DTP has on internalizing and externalizing behavior problems, social functioning, inmate well-being and recidivism. The results show a wide variety. Some studies have found that participation in DTPs is effective in improving internalizing and externalizing behavior problems, well-being, social skills and reducing recidivism. Other studies found no significant effect. In other words, an unambiguous answer to the research question cannot be given. However, since some positive results were found, DTPs should certainly not be ignored. Moreover, prisoners are not the only ones who can benefit from this type of intervention. In fact, the dogs also get the chance of a better life. Since the results regarding the effectiveness of DTPs are often mixed, it is recommended that more research should be conducted on these programs. It is advised to use primarily quantitative methods. This prevents results from being purely anecdotal and increases the validity of the results obtained.

Keywords: dog training programs – correctional facilities – systematic review

Trefwoorden: hondentrainingsprogramma's – penitentiaire inrichtingen – systematische literatuurstudie

WOORD VOORAF

Voor u ligt het slotstuk van de opleiding Criminologische Wetenschappen aan de Universiteit van Gent. De masterproef is het laatste dat nodig is opdat het diploma behaald kan worden en het werkleven kan starten. Ik kijk er enorm naar uit om als criminologe te starten op de arbeidsmarkt. Uiteraard is deze proef het resultaat van een lang en soms moeizaam proces. Vandaar dat ik, alvorens het onderzoek te presenteren, enkele mensen wil bedanken die mij bij dit schrijfproces een enorme hulp hebben geboden.

Eerst en vooral dient mijn promotor Prof. Dr. Frédérique Bawin een bedanking te krijgen. Zij stelde mij in januari, na het wegvallen van mijn eerste promotor, enorm gerust. Ze heeft mijn eindwerk enkele keren nagelezen en aangevuld met opbouwende kritiek en feedback waar nodig. Dit leidde ertoe dat ik telkens verder kon met een nieuwe kijk, wat het schrijfproces begunstigde.

Daarnaast zou ik eveneens graag mijn ouders willen bedanken. Zij hebben mij onvoorwaardelijk veel steun gegeven, niet alleen bij het schrijven van de masterproef maar alsook bij de ganse opleiding. Dankzij hen is dit allemaal mogelijk geweest en kan de opleiding tot een goed einde gebracht worden. Verder wil ik enkele medestudenten bedanken die er voor mij waren wanneer het wat minder ging en dat ze altijd klaar stonden om zaken na te lezen. Voorts dient mijn vriend Dries ook een bedanking te krijgen. Hij was voor mij vaak een houvast wanneer het wat moeilijker ging. Ten slotte gaat er een speciale dank uit naar de medewerkers van het CAT-project. Zij waren bereid om deel te nemen aan het onderzoek en mij te verrijken met enorm interessante informatie.

Bedankt en veel leesplezier.

Matilde Verwimp

Gent, 2022.

INHOUDSOPGAVE

ABSTRACT	II
WOORD VOORAF.....	III
LIJST VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN.....	1
DEEL I: INLEIDING.....	2
1. PROBLEEMSTELLING.....	2
2. ONDERZOEKSDOEL	4
3. ONDERZOEKS- EN DEELVRAGEN	5
4. OPBOUW MASTERPROEF	6
DEEL II: OVERZICHT VAN LITERATUUR.....	7
1. HONDENTRAININGSPROGRAMMA'S	7
1.1. <i>BEGRIPSDEFINIËRING .....</i>	<i>7</i>
1.2. <i>ONDERSCHIED MET THERAPIEHONDEN .....</i>	<i>8</i>
1.3. <i>BELGISCHE INITIATIEVEN.....</i>	<i>9</i>
2. VERKLARINGSMECHANISMEN WERKING HTP.....	12
2.1. <i>SYMBOLISCH INTERACTIONISME EN DESISTANCE.....</i>	<i>12</i>
2.2. <i>EMPOWERMENT THEORIE .....</i>	<i>14</i>
2.3. <i>SOCIALE CONTROLETHEORIE.....</i>	<i>16</i>
DEEL III: METHODOLOGIE	19
1. SYSTEMATISCHE LITERATUURSTUDIE	19
1.1. <i>SYSTEMATISCHE LITERATUURSTUDIE: DEFINITIE EN KENMERKEN .....</i>	<i>19</i>
1.2. <i>STAPPEN IN DE SYSTEMATISCHE LITERATUURSTUDIE.....</i>	<i>20</i>
1.3. <i>FIGUUR: SCHEMATISCH OVERZICHT ZOEKSTRATEGIE VAN LITERATUUR.....</i>	<i>24</i>
2. INTERVIEW MET EXPERTEN.....	25
DEEL IV: RESULTATEN	28
1. INLEIDING	28
2. EMPATHIE	28
3. INTERNALISERENDE GEDRAGSPROBLEMEN.....	31
4. EXTERNALISERENDE GEDRAGSPROBLEMEN.....	34
5. ZELFONTWIKKELING EN WELZIJN	39
6. SOCIAAL FUNCTIONEREN	43
7. RECIDIVE.....	44
CONCLUSIE & DISCUSSIE	46
PERSTEKST	51
BIBLIOGRAFIE.....	53
BIJLAGEN	A
BIJLAGE 1: DATA MANAGEMENT PLAN.....	A
BIJLAGE 2: INFORMED CONSENT.....	H
BIJLAGE 3: INTERVIEWVRAGEN CAT-PROJECT INTERVIEW	I
BIJLAGE 4: LIJST GEÏNCLUDEERDE STUDIES.....	K

LIJST VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN

CAT	Canine Assisted Therapy
DCD	Dutch Cell Dogs
HTP	Hondentrainingsprogramma
RSES	Rosenberg Self-Esteem Scale
SJB	Sint-Jan-Baptist
WADOC	Washington State Department of Corrections

DEEL I: INLEIDING

1. PROBLEEMSTELLING

De gevangeniscontext is een context waarin deprivatie en frequent gevaarlijke situaties voorkomen (Haney, 2012). Op die manier is het logisch dat gedetineerden veel stress ervaren. Dit kan leiden tot een slechte psychologische of mentale gezondheid (Haney, 2012). Deze gezondheid van (Belgische) gedetineerden is significant slechter dan die van de gemiddelde bevolking. In vergelijking met de algemene bevolking, is de prevalentie van psychiatrische stoornissen, depressies, problematisch druggebruik, suïcidale gedachten, suïcidepogingen en suïcide bij Belgische gedetineerden hoog (Favril & Dirkzwager, 2019).

In de literatuur wordt vaak verwezen naar de '*pains of imprisonment*' als het gaat over de negatieve omgeving en effecten van de gevangenissetting. Dit concept is in het leven geroepen door Gresham Sykes in 1958 en is sindsdien een sleutelbegrip in het beschrijven van de impact van een gevangenisstraf op een gedetineerde (Haggerty & Bucerius, 2020). Sykes identificeert vijf '*pains of imprisonment*' die typisch zijn aan een gevangenisstraf: (1) vrijheidsberoving, (2) ontzegging van goederen en diensten, (3) ontzegging van heteroseksuele relaties, (4) het wegvallen van autonomie van de persoon en (5) het ervaren van een tekort aan veiligheid (Haggerty & Bucerius, 2020). Uiteraard zijn heel wat meer pijnlijke aspecten gekoppeld aan een gevangenisstraf, dit hebben onderzoekers in de jaren aangevuld (Haggerty & Bucerius, 2020). Deze vijf '*pains*' worden zeker ervaren en zorgen dat de gevangenisomgeving geen aangename, maar eerder een stressvolle omgeving is. Veel stress kan leiden tot gevaarlijke situaties, die op hun beurt kunnen uitmonden in agressie-incidenten en geweldspelingen van gedetineerden uit frustratie (Haggerty & Bucerius, 2020).

In een studie van Listwan et al. (2013) wordt onderzocht of stress en spanningen die ervaren worden tijdens de gevangenisstraf een impact hebben op het al dan niet recidiveren na vrijkomen. Hieruit zijn twee zaken gebleken. Enerzijds vonden de onderzoekers een relatie tussen een negatieve gevangeniscontext en de kans op recidive. Met name, een negatieve gevangeniscontext en het ervaren van de nadelige aspecten van een gevangenisstraf, verhogen de kans op recidive na vrijlating. Anderzijds worden ook negatieve interacties met medege-detineerden gekoppeld aan een hogere kans op recidive.

Uiteraard is in detentie een aanbod van specifieke interventies en therapieblokken voor gedetineerden en hun eventuele problematieken. Er bestaan interventies gericht op middelengebruik, verslavingsproblematiek, cognitieve gedragstherapie, seksualiteit, ... Alsook bestaan specifieke re-integratieprogramma's in detentie opdat de terugkeer naar de maatschappij vlot zou verlopen. Onderzoekers hebben al heel wat pogingen gedaan om na te gaan welke soort interventies effectief zijn om gedragsveranderingen tot stand te brengen en recidive te voorkomen (Ljujic et al., 2021). Logischerwijs is het belangrijk dat interventies evidence-based zijn en effectief een invloed hebben op problematisch gedrag en recidive. Of een interventie al dan niet effectief is, is essentieel voor het voortbestaan ervan. Binnen deze masterproef wordt een specifieke interventie onderzocht, namelijk hondentrainingsprogramma's (hierna HTP's).

HTP in detentie houdt in dat gedetineerden bezig zijn met het trainen en verzorgen van (asiel)honden. Dit met het oog op verschillende doeleinden: asielhonden kunnen gemakkelijker geadopteerd worden of als hulphonden opgeleid worden (Humby & Barclay, 2018). Het is een interventie die al wereldwijd gebruikt wordt, onder andere in de Verenigde Staten van Amerika, Canada, Australië, Italië en Nederland (Britton & Button, 2006). Het zou gedetineerden kunnen helpen bij het leren van bepaalde vaardigheden die van pas komen bij een vlottere re-integratie en het kan zorgen voor minder kans op recidive. Verschillende studies hebben zowel psychologische, sociale en gedragsmatige voordelen ontdekt en ook het nut voor de omgeving (Humby & Barclay, 2018). Desondanks deze resultaten en de wijdverspreide implementatie van HTP's, zijn er toch enkele gebreken binnen dit onderzoeksveld. Zo is het frequent dat onderzoek naar en evaluaties van bestaande HTP's anekdotisch en gebaseerd zijn op kleine, niet-representatieve steekproeven. Alsook ontbreekt regelmatig een voor- en nameting of een controlegroep. Dit zijn gebreken die de betrouwbaarheid en validiteit van dit soort interventie doen dalen. Een andere tekortkoming binnen dit domein is het gebrek aan een onderliggend verklaringsmodel voor de werking van HTP's (Flynn et al., 2020). Hierdoor is de werkwijze en doeltreffendheid van een interventie moeilijk te bepalen.

2. ONDERZOEKSDOEL

HTP's in penitentiaire settings kunnen verschillende vormen aannemen naargelang de context waarin ze plaatsvinden (Cooke & Farrington, 2016). Er kan een verschil zijn in het soort training, de deelnemers, de periode van deelname, enz. Door deze grote verscheidenheid, is het moeilijk de effectiviteit van 'het' hondentrainingsprogramma te bepalen (Cooke & Farrington, 2016). Bovendien is al meermaals aangetoond dat deelname aan HTP's positieve psychosociale effecten kunnen teweegbrengen. Echter, het achterliggende mechanisme hiervan is eerder beperkt bestudeerd in de literatuur (Flynn et al., 2020).

Daarom heeft deze masterproef tot doelstelling een grondig onderzoek te doen naar de effecten van hondentrainingsprogramma's op gedetineerden. Het gaat hierbij om verschillende psychologische effecten zoals algemeen welzijn, zelfvertrouwen, levenstevredenheid, angstgevoelens en stress. Ook betreft het sociale effecten zoals de omgang met andere gedetineerden, de mate van agressiviteit en wangedrag binnen detentie.

Om aan deze doelstellingen tegemoet te komen, zal een systematische literatuurstudie gebeuren van studies die de effecten van HTP's bestuderen. In het volgende hoofdstuk komen de onderzoeks-en deelvragen aan bod. Deze zullen helpen om gestructureerd relevante wetenschappelijke bronnen te zoeken. Alsook zal een interview plaatsvinden met experts binnen dit onderzoeksgebied.

Op basis van de resultaten van het interview en de analyse van wetenschappelijke bronnen, zullen conclusies gemaakt worden. Er wordt onderzocht of deelname aan HTP's al dan niet effecten kan teweegbrengen bij gedetineerden. Uiteraard zal kritisch worden omgegaan met de resultaten. Er zal getracht worden aanbevelingen te ontwikkelen voor het Belgische gevangeniswezen.

3. ONDERZOEKS- EN DEELVRAGEN

Zoals hierboven besproken, is het doel van deze systematische literatuurstudie te bestuderen of hondentrainingsprogramma's effectief zijn. Als dit kan aangetoond worden op basis van betrouwbare literatuur, kan het een meerwaarde bieden voor het Belgische gevangeniswezen. Om dit gestructureerd te onderzoeken, zijn een aantal onderzoeksvragen geformuleerd. De hoofdonderzoeksvraag luidt als volgt: "Wat zijn de effecten van hondentrainingsprogramma's op gedetineerden die deelnemen?" Om de hoofdonderzoeksvraag zo correct mogelijk te beantwoorden, zijn eveneens enkele deelvragen opgesteld:

- (1) Welke effecten hebben deelname aan HTP's op internaliserend gedrag van gedetineerden?
- (2) Welke effecten hebben deelname aan HTP's op externaliserend gedrag van gedetineerden?
- (3) Welke effecten hebben deelname aan HTP's op het welzijn van gedetineerden?
- (4) Welke effecten hebben deelname aan HTP's op de sociale vaardigheden van gedetineerden?
- (5) Welke effecten hebben deelname aan HTP's op recidive van (ex)gedetineerden?

4. OPBOUW MASTERPROEF

In het eerstvolgende hoofdstuk volgt een samenvatting van relevante achtergrondinformatie. Allereerst wordt stilgestaan bij de definiëring van HTP's en het onderscheid met therapiehonden. Vervolgens komen enkele Belgische initiatieven aan bod. Daaropvolgend komen verschillende verklaringsmechanismen uit de literatuur aan bod die de werking van HTP's mogelijkwijs kunnen verklaren.

In deel drie wordt de gekozen methodologie, met name een systematische literatuurstudie en een expertinterview, uitgelegd. Eerst wordt de definiëring van de systematische literatuurstudie met zijn typische kenmerken benoemd. De voordelen maar ook de risico's van deze methode worden aangehaald. Ten tweede worden de ondernomen stappen uiteengezet. Hierbij wordt ingegaan op de in- en exclusiecriteria, de kwaliteitsbeoordeling van de studies en de gebruikte databanken, zoektermen en bronnen. Bovendien wordt een schema toegevoegd dat de zoekstrategie van de bronnen visualiseert. Ten slotte komen in dit deel de aspecten van het interview (dataverzameling, respondenten, ethische aspecten, ...) aan bod.

Na de uiteenzetting van de methodologie, volgen de resultaten van de systematische literatuurstudie en het interview. Per geïncludeerde studie wordt de werking, de onderzoekspopulatie, de gevolgen en de effectiviteit van de wetenschappelijke studie uitgelegd. Daarna komen de conclusie en discussie aan bod. Hier wordt getracht een antwoord te geven op de onderzoeks- en deelvragen. Alsook wordt stilgestaan bij de beperkingen van de masterproef. Eveneens worden aanbevelingen voor verder onderzoek toegevoegd. Een Nederlandstalige perstekst zal de masterproef afsluiten.

DEEL II: OVERZICHT VAN LITERATUUR

1. HONDENTRAININGSPROGRAMMA'S

1.1. BEGRIPSDEFINIËRING

Het is belangrijk om stil te staan bij het woord 'hondentrainingsprogramma' en duidelijk te maken wat hiermee bedoeld wordt doorheen de masterproef. Het gebruik van honden en van andere dieren in klinische settings is niets nieuw (Johnson et al., 2002). Historisch gezien zijn heel wat voorbeelden van het gebruik van dieren in behandelingen van bijvoorbeeld invalide mensen, geesteszieken, kinderen in psychiatrische instellingen, enz. (Morrison, 2007). Uit onderzoek is gebleken dat diereninterventies een positief effect hebben op het verbeteren van iemands psychologisch welzijn, het krijgen van motivatie en een beter zelfbeeld (Morrison, 2007). Het kan dus leiden tot een algemeen betere mentale toestand van een persoon. Daarom lijkt het een geschikte soort interventie om toe te passen in penitentiaire settings aangezien de psychologische gezondheid van gedetineerden vaak niet (meer) goed is.

De laatste jaren worden honden alsmaar vaker ingezet in penitentiaire settings. Meer bepaald gaat het om een hond-gedetineerde-interactie waarin gedetineerden honden dienen te trainen en te verzorgen (Britton & Button, 2006). Dergelijke programma's kunnen verschillende vormen aannemen. In 2006 heeft Furst een studie gedaan naar de meest voorkomende profielen en vormen van HTP's in het Amerikaans gevangenislandschap (Furst, 2006). Hieruit is gebleken dat twee soorten van HTP's het meest voorkomen. Enerzijds is de gemeenschapsdienst de meest frequent gebruikte vorm van HTP's in detentie. Hierbij worden asielhonden getraind door gedetineerden om dan makkelijker geadopteerd te worden door mensen uit de gemeenschap (Furst, 2006). Anderzijds zijn er de socialisatieprogramma's. Dit is de tweede meest voorkomende vorm van HTP's. In dit soort programma dienen gedetineerden puppy's te trainen en op te leiden. Daarna gaan de puppy's naar meer gespecialiseerde inrichtingen om daar een opleiding te krijgen tot hulphond zoals bijvoorbeeld een blindgeleidehond of drugshond (Furst, 2006). Buiten deze twee dominante vormen kunnen HTP's ook nog andere vormen aannemen zoals bijvoorbeeld veeteeltprogramma's met honden. Alsook worden HTP's soms gecombineerd met een beroepsopleiding en gaat het verder dan enkel met de honden bezig zijn (Furst, 2006). Ten slotte kunnen al deze mogelijke programma's doorheen verschillende penitentiaire inrichtingen heel wat vormen aannemen. Zo kunnen ze variëren op vlak van duur van het programma, aantal deelnemers, of al dan niet bepaalde criteria gelden voor

gedetineerden die willen deelnemen, of de gedetineerden elks een hond krijgen of ze samen moeten werken voor één hond, ... (Cooke & Farrington, 2016).

De doelstellingen van deze HTP's zijn uiteraard een verandering teweegbrengen in het gedrag en het verbeteren van het welzijn van de gedetineerden (Cooke & Farrington, 2016). Uit onderzoek is eveneens aangetoond dat deelname kan leiden tot een verminderd wantrouwen ten aanzien van het gevangenispersoneel. Bovendien heeft het voor ogen om de relatie tussen de gedetineerden onderling te verbeteren. Ten slotte is er groeiende aandacht voor het mogelijke effect dat deelname aan HTP's zou kunnen hebben op recidive en overtrekend gedrag (Britton & Button, 2006).

1.2. ONDERSCHIED MET THERAPIEHONDEN

In dit deel wordt het verschil tussen HTP's en het inzetten van therapiehonden in een penitentiaire context beschreven. Aangezien dit tweede niet wordt bestudeerd in de masterproef is het belangrijk om het onderscheid tussen de twee duidelijk te maken zodat geen verwarring mogelijk is. Therapie met dieren en meer bepaald met honden in correctionele settings wordt steeds frequenter geïmplementeerd (Glenk, 2017). Honden worden het vaakst ingezet bij doelgroepen die kampen met psychologische problemen zoals angststoornissen, suïcidepogingen, depressie en posttraumatische stressstoornis. Aangezien de prevalentie van deze psychologische problemen hoger is bij gedetineerden, wordt het steeds meer aanzien als een adequate therapievorm in detentie (Allison & Ramaswamy, 2016). Therapie met dieren en meer specifiek met honden kan verschillende vormen aannemen. Allison & Ramaswamy (2016) hebben verschillende dierentherapieën bestudeerd en geëvalueerd. Hieruit concluderen zij dat heel wat vormen van hondentherapie mogelijk zijn. De aanwezigheid van honden voor observatie en interactie met mensen met psychiatrische stoornissen is een eerste vorm. Bij een andere vorm worden de therapiehonden ingezet tijdens sessies in groepstherapie. Verder wordt ook het trainen en verzorgen van honden als therapievorm beschouwd. Daardoor kunnen HTP's een subcategorie van dierentherapie zijn (Allison & Ramaswamy, 2016). Het is zo dat HTP's gedragsveranderingen bij gedetineerden voor ogen hebben en op die manier is een HTP dus een onbewuste vorm van therapie voor gedetineerden. De medewerkers van het Belgisch CAT-project omschrijven het als volgt:

“Ik zie het zelf ook als een therapievorm op een super laagdrempelige manier. Ik denk... voor dat er begonnen wordt of erna wordt vaak een koffietje gedronken en gelijk waar

“therapeut” nu zit, zijn de honden daarbij. Dan komt een gesprek automatisch wel op gang en moet je niet, gelijk bij een therapie, soms zowat zitten vissen naar waar dat je er wil uitkrijgen. En ook als ze werken met de honden, denken ze ook soms mee na van “hoe voelt de hond zich?”, “is de hond gestrest, hoe gaan we daarmee om, wat zouden we zelf leuk vinden, wat vindt de hond leuk”? Dus er wordt wel echt veel gespiegeld en veel gedacht hoe dat de hond zich zou voelen en hoe dat ze dat zelf zouden ervaren”.

Samenvattend kan het HTP dus aanzien worden als een vorm van therapie zonder dat de deelnemers beseffen dat ze een therapie doorgaan. HTP's hebben hetzelfde doel voor ogen als therapie met honden, namelijk psychologische veranderingen en verbeteringen in het welzijn van de deelnemers tot stand brengen. Desondanks deze overlapping is volgens de medewerkers van het CAT-project wel een duidelijk verschil tussen honden in HTP's en therapiehonden:

“Ja, een therapiedier is vanaf pup eigenlijk getraind om therapie te geven. Dat kan op allerlei vlakken zijn en ze worden specifiek naar hun doel getraind. Bijvoorbeeld, over laatst is het nog in de pers geweest ... dat er nu bij de politie van Gent een hond aanwezig is bij moeilijke verhoren ... Maar die hond is er vanaf pup op getraind. Dan gaat de hond als therapiedier vooral dienen als geruststelling, als ondersteuning. Onze honden hebben zelf een probleem, zijn niet getraind als therapiedier, in tegendeel. Waardoor dat je heel vaak het gedrag kan spiegelen. Dat is een beetje het verschil”.

Met andere woorden, een verschil met HTP's is dat hondentherapie meestal ondersteund wordt door een professioneel team of psycholoog. Bovendien zijn de honden die dienen als therapiedier hiervoor specifiek opgeleid vanaf hun geboorte.

1.3. BELGISCHE INITIATIEVEN

Vervolgens worden Belgische initiatieven van HTP's in penitentiaire settings aangehaald. Na het lezen van de literatuur omtrent HTP's is het duidelijk geworden dat al heel wat programma's geïmplementeerd zijn in de Verenigde Staten van Amerika. Ook in Canada, Australië en Nederland wordt al gewerkt met honden in detentie. In België zijn voorlopig slechts twee initiatieven die besproken kunnen worden: het CAT-project in Zelzate en Dutch Cell Dogs in Hasselt.

- **CAT-project (Zelzate)**

Het eerste Belgische initiatief dat het vermelden waard is, is het CAT-project (CAT = *Canine Assisted Therapy*) in het Psychiatrisch Centrum Sint-Jan-Baptist (hierna SJB) gelegen in Zelzate. Twee medewerkers van het CAT-project worden geïnterviewd voor de masterproef. De volgende informatie is afkomstig uit dat gesprek alsook van de website van het CAT-project.

Binnen het CAT-project werken geïnterneerden met asielhonden die zij basiscommando's leren. Hierdoor kunnen de honden gemakkelijker geadopteerd worden door mensen uit de gemeenschap. Deze basiscommando's houden onder andere in het leren wandelen aan een riem, zindelijk maken, leren zitten, zorgen dat de hond geen eten uit handen neemt, enz. De groep die kan deelnemen aan het CAT-project omvat twaalf volwassen patiënten met een leeftijd tussen 20 en 50 jaar. Momenteel zijn er tien deelnemende patiënten die instaan voor de trainingen en verzorgingen van de honden. Zij moeten over de nodige fysieke en mentale mogelijkheden beschikken om deel te nemen. Bovendien is het CAT-project een therapieblok dat niet opgelegd kan worden zoals de andere therapieën binnen het centrum. Vrije wil vanuit de patiënt om deel te nemen is noodzakelijk.

Wanneer patiënten instromen op de afdeling van SJB, mogen ze gedurende de eerste vier maanden nog niet deelnemen aan het CAT-project. Als een patiënt interesse heeft voor het project, bestaat de mogelijkheid om elke week één blok (een uur en een kwartier) aanwezig te zijn op het CAT. Tijdens dit blok wordt toegelicht wat CAT is, worden de honden gevoerd en dienen de rennen gekuist te worden. De geïnteresseerden krijgen aldus de basis mee van het project maar gaan nog niet van start met trainen. Na vier maanden volgt een eerste diagnosepunt. De patiënt kan dan aangeven of hij/zij nog steeds geïnteresseerd is. Maar ook de therapeuten gaan, op basis van de observaties gedurende deze vier maanden, inschatten of deelname voor die patiënt mogelijk is. Als deze beoordeling positief is, komen de patiënten terecht in 'pre-CAT'. In deze fase worden de patiënten klaargestoomd om een hond te trainen. Ze dienen ook na te denken over persoonlijke werkpunten. Hierop staat geen vaste tijd en dit kan variëren van patiënt tot patiënt. Na verloop van tijd gaan de pre-CATTERS stage volgen bij de patiënten die al 'echte CATTERS' zijn. Hierbij gaan ze samen honden binnen zetten, de zorg garanderen voor de hond 's avonds of tijdens het weekend. Daarna volgt een evaluatie waarbij de vraag wordt gesteld aan de patiënt of die het nog steeds ziet zitten om een CATTER te worden. Ook de therapeuten maken nieuwe inschattingen. Dan pas kunnen ze een echte

CATTER worden. Dit is ongeveer ten vroegste na zes maanden binnen hun verblijf in SJB. Binnen het CAT-project is plaats voor vijf honden dus elke hond heeft twee à drie trainers.

De effecten die waargenomen worden binnen het CAT-project zullen verder in de masterproef aan bod komen bij de resultaten van de systematische literatuurstudie. Het ultieme doel van het project wordt als volgt omschreven door de medewerkers binnen het CAT-project:

“Als we het CAT-project in ene zin moeten omschrijven, dan is het de patiënten, de personen die geïnterneerd zijn, zijn aan het werken terug naar de maatschappij en onze asielhonden met een verleden zijn ook aan het werken terug naar de maatschappij. En samen zijn we dus aan het werken aan hetzelfde doel: integratie in de maatschappij”.

- **Dutch Cell Dogs (Hasselt)**

Het tweede initiatief dat besproken wordt, is geen Belgisch initiatief maar wordt sinds kort wel geïmplementeerd in een Belgische gevangenis, namelijk de Gevangenis van Hasselt. Het gaat over het Nederlandse hondentrainingsprogramma Dutch Cell Dogs (hierna DCD). De informatie hier is voornamelijk verkregen van de website van DCD. Verderop in de resultatenbespreking komen een aantal studies aan bod die de effectiviteit van DCD evalueren. In dat deel zal telkens het design en de procedure van DCD trainingen uitgelegd worden. Vandaar dat in dit deel de visie, de missie en de doelstellingen van DCD worden besproken.

Binnen DCD dienen gedetineerden asielhonden op te leiden opdat de hond beter gesocialiseerd geraakt en de basiscommando's leert. Op die manier zou de hond makkelijker geadopteerd kunnen worden. Het idee hierbij is dat de honden gehoorzamer worden maar indirect heeft het eveneens een invloed op het welzijn van de gedetineerden. Deelname aan DCD kan ertoe leiden dat de gedetineerden socialer worden, meer verantwoordelijkheid en zingeving ervaren. Ze doen iets voor de gemeenschap en voelen zich nuttig. De ultieme missie van DCD is om zowel de hond als gedetineerde een duw in de richting van een beter leven te geven alsook het werken aan de re-integratie van zowel hond als gedetineerde (Dutch Cell Dogs, z.d.).

De oorsprong van DCD situeert zich in 2009 waarin voor het eerst asielhonden opgeleid werden door gedetineerden. Alle betrokkenen ervoeren dit als een zeer positief iets en de instructeurs zagen effectief veranderingen in het gedrag van gedetineerden die deelnamen. Sindsdien is de organisatie steeds populairder geworden en krijgt ze steeds vaker de vraag vanuit penitentiaire

inrichtingen om hun project daar op te starten (Dutch Cell Dogs, z.d.). Sinds kort is DCD dus ook actief in de Gevangenis van Hasselt. Zes gedetineerden krijgen de kans om asielhonden te trainen gedurende zestien trainingssessies van anderhalf uur waarin ze de hond basiscommando's leren en gehoorzaam leren worden (Breuls, 2022).

2. VERKLARINGSMECHANISMEN WERKING HTP

Vervolgens worden mogelijke theorieën die de werking van HTP's kunnen verklaren, uitgelegd. Een theoretisch kader kan zorgen dat het achterliggend causaal mechanisme gekend wordt. Dit is belangrijk want op die manier kan begrepen worden waarom deze programma's al dan niet effecten hebben op deelnemende gedetineerden. Dit biedt mogelijkheden om bestaande programma's te legitimeren en eventueel aan te passen en verbeteren (Han et al., 2021). Desondanks in de literatuur frequent gewezen wordt dat het werkingsmechanisme vaak ontbreekt, zijn er drie studies die proberen een verklaring te zoeken voor die werking van hondentrainingsprogramma's op gedetineerden. Ten eerste wordt het symbolisch interactionisme besproken. De empowerment theorie wordt als tweede uiteengezet. Ten derde komt de sociale bindingstheorie aan bod.

2.1. SYMBOLISCH INTERACTIONISME EN DESISTANCE

Gennifer Furst (2007) gaf aan dat er nood is aan een uitleg waarom en hoe de werking van HTP's gebeurt, indien het zijn geldigheid als programma in gevangenissen wil behouden. De onderzoekster probeert verder te bouwen op de studie van Sanders (1993). Sanders onderzocht hoe hondeneigenaars een sociale menselijke identiteit ontwikkelen voor hun hond. Het idee van het verkrijgen van een prosociale identiteit via interactie vindt zijn oorsprong in het symbolisch interactionisme van G.H. Mead. Furst probeert na te gaan of gedetineerden die deelnemen aan HTP's op dezelfde manier omgaan met honden zoals Sanders dit besprak. Ze tracht na te gaan of gedetineerden via deelname een andere (prosociale) identiteit ontwikkelen. Bovendien koppelt Furst het symbolisch interactionisme aan het concept '*desistance*' (Furst, 2007).

Symbolisch interactionisme

Symbolisch interactionisme is een sociologische theorie ontwikkeld door onder andere de Amerikaanse socioloog George Herbert Mead (Quist-Adade, 2019). Volgens Mead is de ontwikkeling van het zelfbesef een menselijk proces (Furst, 2007). In die zin dat het ontstaat door voornamelijk verbale communicatie met anderen. Op die manier gaan mensen de reactie die ze bij anderen zien, spiegelen in hun eigen gedrag (Furst, 2007). Vandaar dat het volgens

Mead dus een uitsluitend menselijk gebeuren is, aangezien dieren niet verbaal communiceren. Zoals Furst (2007) het omschrijft: *“Language, therefore, is necessary for this inner conversation, and thus an awareness of self, to occur”* (p. 98).

Tegenwoordig is dit beeld van Mead meer genuanceerd. Verscheidene studies uit diverse onderzoeksgebieden hebben aangetoond dat ook dieren een zelfbesef hebben (Furst, 2007). Non-verbale communicatie tussen mens en dier kan dus een impact hebben op de ontwikkeling van de mens en zijn zelfbeeld (Furst, 2007). Symbolische interactie vereist aldus geen taal of gebruik van woorden. De relatie tussen mens en dier kan zelfs net zo sterk zijn als hechte menselijke relaties (Furst, 2007). Aangezien gedetineerden vaak veroordeeld en bestraft werden omwille van hoe of wie ze zijn, is het dier misschien net een meerwaarde (Furst, 2007). Honden veroordelen namelijk niet en zeggen geen foute dingen.

“Desistance”

Het concept ‘*desistance*’ is afkomstig van de onderzoekers Laub & Sampson (2001). Het wordt aanzien als het proces dat leidt tot het stoppen van criminaliteit (Laub & Sampson, 2001). Een aantal zaken hangen nauw samen met *desistance*, zoals een goede partner, stabiel werk maar ook het transformeren van de identiteit van de persoon (Laub & Sampson, 2001). Dit laatste wordt steeds vaker gezien als een belangrijke oorzaak waarom iemand zou stoppen met criminaliteit (Furst, 2007). Socioloog Maruna legt de nadruk op het belang van verandering in ‘zelfidentiteit’ als een belangrijke rol in het stoppen van en hervallen in criminaliteit. Het gaat om een transformatie naar een prosociale identiteit (Furst, 2007). Bovendien voegt socioloog-criminoloog Toch hieraan toe dat die verandering van zelfbesef versneld en verbeterd kan worden door niet-egoïstische activiteiten te doen (Furst, 2007). Met die altruïstische activiteit bedoelt Toch: *“activity designed not for profit or gain but to assist some underprivileged people who stand in manifest need of assistance”* (Furst, 2007, p. 101). Desondanks het bij honden trainen niet gaat om het helpen van ‘*people*’, is het wel degelijk een altruïstische activiteit aangezien gedetineerden honden dienen te verzorgen en te begeleiden.

Onderzoek Furst

Het symbolisch interactionisme gekoppeld aan *desistance* onderzoekt Furst in de praktijk. Dit doet ze door interviews uit te voeren bij gedetineerden die honden trainen (Furst, 2007). De deelnemers zijn afkomstig uit twee verschillende gevangenissen. Enerzijds worden vrouwelijke

gedetineerden geïnterviewd die puppy's moeten socialiseren. Anderzijds worden mannelijke gedetineerden bevraagd die windhonden na hun race-verleden dienen te socialiseren.

De respondenten verklaren dat de honden emotionele steun geven, iets wat ze nog niet (vaak) hebben gevoeld in hun leven. Alsook leiden de programma's tot verbeterde banden tussen de gedetineerden onderling en met familieleden buiten de gevangenis. Ten slotte draagt deelname aan de programma's ook bij aan de transformatie naar een meer prosociale identiteit. Gedetineerden geven aan dat ze zich krachtiger voelen omdat ze dergelijk groot vertrouwen en verantwoordelijkheid krijgen. Deze rol geeft hen voldoening en leidt ertoe dat ze zich pro sociaal opstellen (Furst, 2007). Het maakt hen nuttig en fier. Op basis van de afgenomen interviews, concludeert Furst dat de gedetineerden wel degelijk een identiteit ontwikkelen voor hun hond. Bovendien heeft die toegekende identiteit een impact op hun eigen zelfbewustzijn (Furst, 2007).

2.2. EMPOWERMENT THEORIE

Een tweede studie die heeft geprobeerd het onderliggend mechanisme van de effectiviteit van hondentrainingsprogramma's in gevangenis en te bestuderen, is een studie uit 2021 (Han et al., 2021). Aan de hand van interviews met gedetineerden die honden trainen, vinden de onderzoekers dat de effectiviteit van HTP's overeenkomsten vertonen met kenmerken van de empowerment theorie (Han et al., 2021).

Empowerment theorie

De empowerment theorie is een theoretisch kader ontwikkeld door Zimmerman (1995). Hij baseert zich op de 'empowerment' definitie van Rappaport, namelijk '*a process by which people, organizations, and communities gain mastery over issues of concern to them*' (Zimmerman, 1995, p. 581). Een belangrijk construct binnen de theorie van Zimmerman is het psychologisch empowerment of empowerment op het individueel niveau. Dit omvat zelfcontrole en een prosociale visie op het leven (Zimmerman, 1995). Vervolgens wordt duidelijk wat de link is tussen psychologisch empowerment en de werking van HTP's (Han et al., 2021).

Psychologisch empowerment

Psychologisch empowerment omschreven door Zimmerman bevat enkele concepten die samenhangen met meer individueel empowerment (Han et al., 2021). Deze concepten kunnen

in drie categorieën opgesplitst worden. Ten eerste identificeert Zimmerman de ‘intrapersoonlijke component’, die verwijst naar hoe mensen kijken naar en denken over zichzelf. Deze eerste component bevat enkele constructen, waaronder zelfeffectiviteit en waargenomen controle en competentie (Zimmerman, 1995). Een tweede component die Zimmerman identificeert, is de ‘interactieve component’. Hij omschrijft die als: “*the understanding people have about their community and relates sociopolitical issues*” (Zimmerman, 1995, p. 589). Het gaat erom dat mensen handelen in een bepaalde omgeving opdat ze zelf controle kunnen uitoefenen op die bepaalde omgeving (Zimmerman, 1995). De constructen die hierbij horen zijn onder andere kritisch inzicht, het ontwikkelen van bepaalde vaardigheden zoals leiding nemen, beslissingen nemen en probleemoplossend denken (Zimmerman, 1995). Een laatste component van psychologisch empowerment is de ‘gedragmatige component’ (Zimmerman, 1995). Een aantal constructen die hieronder vallen zijn betrokkenheid in de omgeving of een organisatie en het ontwikkelen van coping mechanismen om met stress om te gaan (Zimmerman, 1995).

Hondentrainingsprogramma's en individueel empowerment

De studie van Han et al. (2021) tracht te onderzoeken of de hierboven benoemde constructen gevonden worden bij gedetineerden na deelname aan hondentrainingsprogramma's. Indien dit zo is, kan de effectiviteit van HTP's begrepen worden vanuit de empowerment theorie (Han et al., 2021). De onderzoekers nemen 21 interviews af bij gevangenispersoneel uit 20 verschillende gevangenissen in de Verenigde Staten waar HTP's werden uitgevoerd. Op basis van de interviews en de voorkennis van de empowerment theorie, vindt het onderzoeksteam vijf grote thema's die passen in het theoretisch kader van de empowerment theorie (Han et al., 2021).

Ten eerste vinden de onderzoekers dat gedetineerden door hun deelname een doel en een betekenis ontwikkelen in detentie. Hierdoor voelen de gedetineerden zich nuttig en is zingeving gekoppeld aan hun detentieperiode. Dit brengt eveneens met zich mee dat ze zich minder eenzaam en over het algemeen beter voelen (Han et al., 2021). Een tweede construct dat wordt teruggevonden door de onderzoekers is een positiever zelfbeeld bij de gedetineerden. Het gevangenispersoneel geeft aan dat de gedetineerden veel positiever over zichzelf denken, ze geloven in hun capaciteiten om honden te trainen en ontwikkelen zelfvertrouwen (Han et al., 2021). Ten derde worden een aantal empowerment bevorderende vaardigheden ontwikkeld bij gedetineerden. Doordat ze voor honden moeten zorgen, krijgen ze verantwoordelijkheidszin.

Alsook ontwikkelen ze liefde en empathie voor de dieren. Bovendien leren de gedetineerden coping mechanismen ontwikkelen om met stresssituaties om te gaan en zo die situaties niet te laten escaleren in voordeel van hun hond (Han et al., 2021). Verder ontwikkelen de gedetineerden vaardigheden gericht op het beroepsmatige. Ze leren namelijk zaken bij over leiderschap, taal- en schrijfvaardigheden. Vanzelfsprekend leren ze eveneens heel wat bij over honden en het opvoeden en trainen ervan (Han et al., 2021). Een vierde construct dat de onderzoekers ontdekken, is de groeiende controle van gedetineerden. Ze mogen namelijk vaak mee belangrijke beslissingen nemen gedurende het programma (Han et al., 2021). Betrokken zijn in de organisatie/gemeenschap is een vijfde construct geïdentificeerd door de onderzoekers. Bij HTP's is die 'gemeenschap' niet alleen de gevangenisgemeenschap, het personeel, andere gedetineerden en iedereen die betrokken is bij het programma in detentie. Het gaat ook om betrokkenheid in de gemeenschap buiten detentie, namelijk de asielen, mensen die de honden willen adopteren en dergelijke meer (Han et al., 2021).

2.3. SOCIALE CONTROLETHEORIE

Furst & Houser (2021) hebben getracht de werking van hondentrainingsprogramma's te koppelen aan de sociale bindingstheorie van Hirschi. Spijtig genoeg is het werk van Furst & Houser niet raadpleegbaar en kan enkel het abstract van het artikel teruggevonden worden. Daarom wordt in dit deel stilgestaan bij de sociale bindingstheorie van Hirschi uit 1969. Hierna zal geprobeerd worden zelf de link te leggen tussen de theorie en HTP's, zonder hierbij niet onderbouwde uitspraken te doen.

Sociale bindingstheorie

Volgens Hirschi zijn alle mensen egoïstisch van aard. Mensen handelen nu eenmaal op een baatzuchtige manier en dit kan leiden tot delinquent gedrag. Hij gelooft dat mensen van nature agressief en zelfzuchtig handelen. Hierbij haalt hij voorbeelden aan van kinderen die geen moeilijkheden ondervinden om speelgoed te stelen van andere kinderen ten voordele van hun eigen plezier (Hirschi, 1969). Wel is het zo, volgens Hirschi, dat de meeste mensen deze drang om egoïstisch te handelen onder controle houden. Hoe komt het dan dat sommige mensen deze driften wel onder controle kunnen houden en aldus geen crimineel gedrag vertonen (Hirsch, 1969)?

Of een individu al dan niet banden aangaat met prosociale waarden, mensen en instellingen, biedt volgens Hirschi het antwoord op deze vraag. De aanwezigheid van dit soort prosociale banden zou ertoe leiden dat wanneer bij een individu dergelijke driften naar boven komen, deze onderdrukt worden en er geen crimineel gedrag zal plaatsvinden (Hirschi, 1969). Deze prosociale banden nemen vier vormen aan. Ten eerste is er *attachment* wat verwijst naar het niveau van psychologische verbondenheid met belangrijke anderen (zoals ouders) en belangrijke instellingen in iemands leven (zoals school). Hirschi stelde dat een grotere hoeveelheid attachment samenhangt met meer sociale controle, wat leidt tot een minder grote drang om crimineel gedrag te vertonen (Hirschi, 1969). Een tweede bandvorm is *commitment*. Dit houdt in dat mensen minder snel crimineel gedrag vertonen als ze hierdoor positieve dingen kwijtraken, zoals bijvoorbeeld werk, partnerrelaties en belangrijke vrienden (Hirschi, 1969). Een derde vorm is *involvement*. De gedachtegang van Hirschi bij deze bandvorm is dat wanneer individuen zich bezighouden met prosociale handelingen, ze minder in verleiding komen om crimineel gedrag te vertonen. Individuen die bijvoorbeeld bezig zijn met school, sport, cultuur,... zullen minder aangetrokken worden tot het asociale en zullen aldus minder delinquent gedrag stellen (Hirschi, 1969). Een vierde vorm is *belief*. Dit houdt in dat hoe meer iemand belang heeft voor wetsconform gedrag, hoe lager de kans is dat die persoon effectief regelovertrekend gedrag zal stellen (Hirschi, 1969).

Sociale bindingstheorie als verklarende mechanisme voor hondentrainingsprogramma's

Furst & Houser (2021) beargumenteren dat deelname aan een HTP mogelijkheden biedt aan gedetineerden om meer van die prosociale banden te ontwikkelen die volgens Hirschi de kans op regelovertrekend gedrag verminderen. Op basis van hun onderzoek concluderen de auteurs dat de vier banden teruggevonden worden bij gedetineerden die deelnemen aan een HTP (Furst & Houser, 2021). Zoals hiervoor al vermeld, is geen toegang tot de volledige studie. Wat volgt zijn aldus een aantal assumpties op basis van andere onderzoeken naar HTP in detentie die kunnen uitleggen hoe de theorie van Hirschi de werking van HTP's kan verklaren.

Attachment of de psychologische verbondenheid met belangrijke anderen en instellingen is het eerste construct van Hirschi's theorie. In de studie van Han et al. (2021) wordt gezegd dat gedetineerden die deelnemen aan HTP's zich meer verbonden voelen met verschillende gemeenschappen en individuen, waaronder het gevangenispersoneel, de hond maar ook de gemeenschap buiten detentie. Zoals de auteurs het omschrijven: "*Prison-based dog training programs facilitated engagement by breaking down barriers between different groups of people*

and afforded handlers access to social capital that would be otherwise inaccessible to incarcerated people” (Han et al., 2021, p.1369).

De tweede bandvorm van Hirschi's sociale bindingstheorie is *commitment* of dat mensen weten dat ze positieve dingen kunnen kwijtraken. In een studie van Britton & Button (2006) halen de auteurs aan dat gedetineerden zich bewust zijn dat aan deelname van HTP's bepaalde voordelen verbonden zijn, zoals meer bewegingsvrijheid doorheen de gevangenis, bezig zijn met honden, liefde krijgen van de honden, zaken bijleren over het verzorgen van honden, op die manier iets “teruggeven” aan de gemeenschap, enz. Uiteraard willen de meesten dit niet opgeven en hebben ze meer geduld met gevangenispersoneel en andere gedetineerden (Minton et al., 2015).

Een derde construct van de theorie is *involvement* of het bezig zijn met prosociale handelingen. Natuurlijk zijn gedetineerden die deelnemen aan HTP's vaker bezig met prosociale activiteiten. Uit het onderzoek van Flynn et al. (2020), waarbij gedetineerden die deelnemen aan een HTP worden vergeleken met gedetineerden die niet deelnemen aan een HTP op vlak van overtredingen, is gebleken dat de interventiegroep na deelname significant minder overtredingen begaat dan de controlegroep. Het bezig zijn met en het trainen van de honden kan dus aanzien worden als een prosociale activiteit die eventueel een invloed heeft op regelovertrekend gedrag van de deelnemers.

De laatste bandvorm is *belief* of de mate van het belang hebben voor wetsconform gedrag. In het geval van HTP's kan verwezen worden naar het reeds besproken deel over *commitment*. Gedetineerden die deelnemen geloven aldus meer in de regels binnen detentie, zijn meer bereid deze na te leven en hebben vaker meer geduld ten aanzien van personeel en andere gedetineerden. Op deze manier is het duidelijk dat deelnemende gedetineerden minder vaak regelovertrekend gedrag stellen.

DEEL III: METHODOLOGIE

In dit hoofdstuk wordt de gehanteerde methodologie van de masterproef besproken. Voornamelijk wordt gebruik gemaakt van een systematische literatuurstudie. Dit wordt in het eerste deel uiteengezet. Ten tweede heeft ook een interview plaatsgevonden met een Belgische expert binnen dit onderzoeksgebied. Dit komt aan bod in het tweede deel.

1. SYSTEMATISCHE LITERATUURSTUDIE

De resultaten van de masterproef zijn voornamelijk tot stand gekomen door middel van de uitvoering van een systematische literatuurstudie. Hier zal dieper ingegaan worden op deze onderzoeksmethode. Ten eerste zal een definiëring van de systematische literatuurstudie en de kenmerken ervan worden besproken. Hierin komen de sterktes en zwaktes van deze methode aan bod. Vervolgens wordt stilgestaan waarom deze methode wordt gehanteerd voor de masterproef. Ten slotte wordt een schematisch overzicht getoond van de zoekstrategie van de literatuur.

1.1. SYSTEMATISCHE LITERATUURSTUDIE: DEFINITIE EN KENMERKEN

Staples & Niazi (2007, p. 1425) definiëren een systematische literatuurstudie als: “...*a defined and methodological way of identifying, assessing and analysing published primary studies in order to investigate a specific research question*”. Het doel van een systematische literatuurstudie is het zoeken naar een antwoord op een bepaalde vraag. Die is hier of een bepaalde interventie, namelijk hondentrainingsprogramma's in penitentiaire inrichtingen, effectief is. Om een dergelijke onderzoeksvraag te bestuderen en beantwoorden, is een systematische literatuurstudie een adequate onderzoeksmethode.

In een systematische literatuurstudie wordt alle relevante literatuur die over dat bepaald onderwerp onderzoek heeft gedaan, samengebracht (Pollock & Berge, 2018). Een ander kenmerk van deze methode is dat ze een vaste, op voorhand vastgelegde structuur, volgt (Munn et al., 2019). Aan de hand van duidelijke en transparante afbakening worden de gevonden bronnen gescreend en bestudeerd (Pollock & Berge, 2018). Zo is het onderzoek reproduceerbaar, wat belangrijk is binnen de wetenschap. Bovendien is een systematische literatuurstudie een adequate onderzoeksmethode om hiaten binnen een bepaald onderzoeksveld op te sporen (Staples & Niazi, 2007). Verder is het een methode die voor ogen heeft om vertekening zoveel mogelijk te beperken (Munn et al., 2019). Dit wordt gedaan

doordat duidelijke in- en exclusiecriteria worden vooropgesteld en door de geïncludeerde artikelen aan een kwaliteitsbeoordeling te onderwerpen. Op die manier is het een geschikte methode om de effectiviteit van hondentrainingsprogramma's in penitentiaire inrichtingen te analyseren. Het geeft de mogelijkheid om bepaalde hiaten, onzekerheden en variaties in het onderzoeksgebied op te sporen (Munn et al., 2019).

Een mogelijk risico van de systematische literatuurstudie is dat na een tijd zoveel studies geïncludeerd worden, dat door de bomen het bos niet meer wordt gezien. Dit brengt met zich mee dat het een tijdrovende methode wordt (Staples & Niazi, 2007). Daarom is het aangewezen om duidelijke afbakeningscriteria te gebruiken doorheen de zoektocht naar relevante bronnen. Er dient stilgestaan te worden bij de inclusiecriteria, zaken die wel onderzocht dienen te worden, en de exclusiecriteria, zaken die achterwege worden gelaten vanwege minder relevant (Gough et al., 2012). Bij de keuze van deze afbakening worden de onderzoeksvragen in het achterhoofd gehouden. De geïncludeerde literatuur dient namelijk te antwoorden op de onderzoeksvragen.

1.2. STAPPEN IN DE SYSTEMATISCHE LITERATUURSTUDIE

Een systematische literatuurstudie dient bepaalde stappen te volgen en die moeten helder beschreven worden. Op die manier wordt duidelijk hoe tot de bekomen bronnen is gekomen en waarom (Khan et al. 2003). Binnen deze masterproef worden de vijf stappen van Khan et. al (2003) gehanteerd, namelijk:

- Stap 1: het stellen van een onderzoeksvraag/ - vragen
- Stap 2: het identificeren van relevante studies
- Stap 3: de kwaliteitsbeoordeling van de studies
- Stap 4: de resultaten samenvatten
- Stap 5: de interpretatie van de bevindingen

Stap 1 kan teruggevonden worden in de inleiding bij de onderzoeksvragen. Stap 2 en 3 worden in het volgende deel toegelicht. Stap 4 zal uitgelegd worden onder de resultaten. Stap 5 wordt aangetroffen in de conclusie en kritische bedenkingen.

Stap 2: Het identificeren van relevante studies

Opdat een antwoord gegeven kan worden op de onderzoeksvragen van deze masterproef, dienen enkel de relevante studies uitgekozen te worden. Dit zijn studies die onderzoek deden naar de effectiviteit van HTP's in penitentaire settings. Het zoeken naar adequate literatuur,

gebeurt door middel van wetenschappelijke databanken. De databanken Google Scholar, PubMed en Web of Science worden uitgebreid gescreend. Voor het identificeren van relevante studies, wordt een drietal selectiecriteria gehanteerd. Deze zijn: het type van de behandeling, de publicatiedatum van de studie en de plaats van de studie.

- **Type van behandeling**

Een eerste afbakening die wordt gemaakt is het type van behandeling. Er zijn namelijk heel wat verschillende vormen van programma's die gehanteerd worden binnen een bepaalde penitentiaire setting. Zo kan het gaan om hondentherapie, waarbij honden worden ingezet om therapeutische doeleinden te bekomen. Het is dan de bedoeling dat de inzet van honden gecombineerd wordt met klinische methoden (Furst, 2006). De focus binnen de masterproef zal niet gelegd worden op hondentherapie, maar op het trainen van honden door gedetineerden. Het gaat om het actief bezig zijn met de honden, ze verzorgen, borstelen, trainen en opvoeden (Furst, 2006). Om hierin al een eerste onderscheid te maken, worden een aantal Nederlands- en Engelstalige zoektermen gebruikt in de databanken. Op die manier worden de therapeutische behandelingen met honden eruit gefilterd. De zoektermen die gebruikt worden zijn 'hondentrainingsprogramma's', 'dog training programs', 'dog assisted interventions', 'canine interventions', 'canine programs' 'inmate dog training', enz. Uiteraard worden deze zoektermen gecombineerd met gevangenis gerelateerde zoektermen om specifiek HTP's te bekomen die werden uitgevoerd binnen een penitentiaire setting. Dit gaat om zoektermen zoals: 'gevangenis', 'detentie', 'prison', 'incarcerated', 'jail', 'correctional facilities'.

- **Publicatiedatum**

Een tweede afbakening is de periode waarin een bepaald onderzoek of studie heeft plaatsgevonden. Er wordt gekozen om de systematische literatuurstudie te baseren op de recentste literatuur. Relevante studies die plaatsvinden vanaf het jaar 2000 of later zullen geïnccludeerd worden. De reden hiervoor is dat voor 2000 voornamelijk beschrijvende studies binnen dit onderzoeksdomein plaatsvinden, gebaseerd op anekdotes. De betrouwbaarheid kan hierdoor niet gegarandeerd worden.

- **Plaats van studie**

Een derde criterium is geen afbakening maar wel het vermelden waard. Deze "afbakening" is namelijk de plaats van de studie, meer bepaald in welk land of welke gevangenis het HTP heeft plaatsgevonden. Er wordt gekozen om hier aldus geen afbakening in te maken. De motivatie

hierachter betreft twee argumenten. Enerzijds zijn binnen dit onderzoeksgebied voornamelijk studies die plaatsvinden in de Verenigde Staten. HTP's worden al vaak toegepast en bestudeerd in Amerikaanse gevangenissen. De enkele studies buiten de Verenigde Staten zijn dus belangrijk om ook te betrekken. Anderzijds is het juist interessant om over landen heen te vergelijken.

Stap 3: Kwaliteitsbeoordeling van de studies

Deze derde stap is een belangrijke stap binnen de dataverzameling. Het is namelijk zo dat op basis van de vooropgestelde inclusiecriteria heel wat relevante bronnen naar voren komen. Maar de kwaliteit van gevonden wetenschappelijke onderzoeken en gepubliceerde artikelen kunnen zeer verschillend zijn (Cooper et al., 2019). Deze kwaliteitsverschillen kunnen een impact hebben op de betrouwbaarheid en de kwaliteit van de masterproef. Kwaliteitsgebreken kunnen leiden tot vertekeningen van resultaten van een bepaalde interventie (Kennedy et al., 2019). Daarom is het belangrijk om stil te staan bij enkele kwaliteitscriteria om al dan niet een gevonden studie te includeren. Elke studie wordt onderworpen aan de volgende criteria.

Als eerste worden enkel studies geïncludeerd waarin oftewel een voor- en nameting plaatsvindt ofwel een controlegroep gebruikt wordt gedurende de implementering van een programma in een penitentiaire setting, ofwel de combinatie van beiden. Het is belangrijk dat toch zeker één van deze twee zaken aanwezig is in het programma. Het voordeel van het gebruik van een voor- en nameting is dat vergeleken kan worden met de situatie voordien. Het geeft een zekerheid dat eventuele gevonden veranderingen te wijten of deels te wijten zijn aan deelname aan een bepaald programma. Ook het gebruik van een controlegroep kan uitwijzen of er effectief veranderingen zijn tussen mensen die al dan niet deelnemen aan een HTP. Beiden verlagen aldus het risico dat de verkregen resultaten puur anekdotisch zijn.

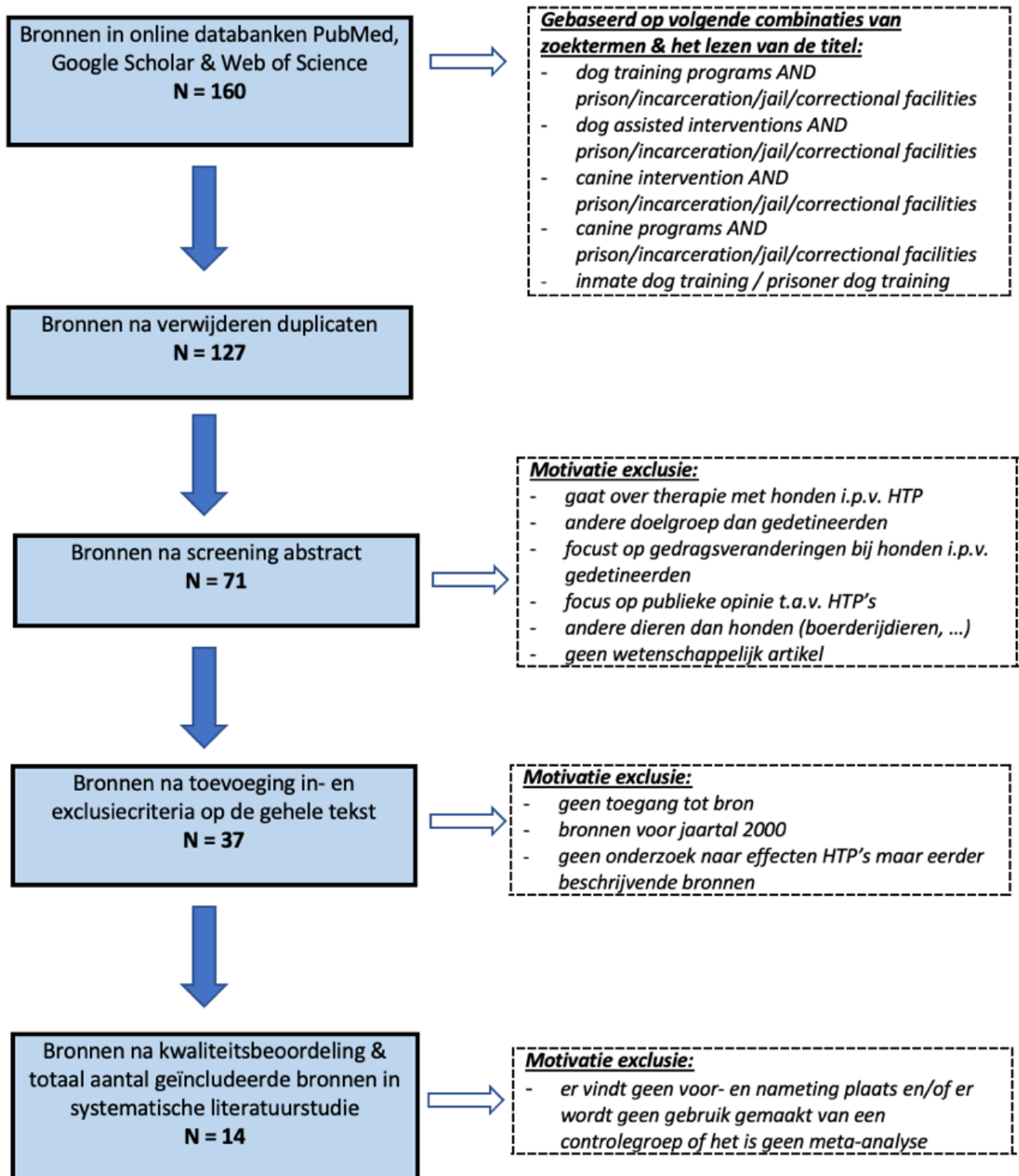
Ten tweede worden enkel studies geïncludeerd die effectief een bepaald HTP bestuderen en of deelname aan dergelijk programma al dan niet een effect kan hebben op een gedetineerde. Puur beschrijvende studies omtrent hondentrainingen in penitentiaire inrichtingen, welke er zijn in een bepaald land, hoe deze uitgevoerd worden, ... worden dus achterwege gelaten.

Ten slotte worden meta-analyses geïncludeerd in de systematische literatuurstudie. In de zoektocht naar literatuur is gebleken dat al enkele meta-analyses zijn uitgevoerd naar de effectiviteit van HTP's. *“Een meta-analyse is een statistische samenvatting van een serie*

onafhankelijke studies over eenzelfde onderzoeksvraag” (Born & Mol, 2006, p. 252). De reden om dit soort studie te includeren is verbonden aan een aantal voordelen van deze onderzoeksmethode. Zo is de methode kwantitatief van aard in plaats van kwalitatief. Dit is in de studie naar de effecten van HTP’s belangrijk aangezien veel studies in dit onderzoeksveld tot nu toe kwalitatief en vaak anekdotisch van aard zijn. Uiteraard helpt de meta-analyse ook bij het beter nakijken van en focussen op de relevante bronnen omdat het hierin al gebundeld en bestudeerd is (Born & Mol, 2006).

Op basis van de in- en exclusiecriteria en de kwaliteitsbeoordeling zullen enkel de relevante, kwaliteitsvolle studies overblijven. Hieronder zal illustratief duidelijk gemaakt worden hoe tot de uiteindelijke geïncludeerde studies is gekomen.

1.3. FIGUUR: SCHEMATISCH OVERZICHT ZOEKSTRATEGIE VAN LITERATUUR

Eerst en vooral zijn de online databanken PubMed, Web of Science en Google Scholar gescreend aan de hand van een aantal combinaties van zoektermen. Op die manier komen al

heel wat relevante bronnen naar voor. Op basis van de zoektermen en het lezen van de titel, worden na de eerste ronde 160 bronnen weerhouden. Deze worden herleid naar 127 door het verwijderen van dubbele bronnen. Vervolgens worden de 127 overgebleven bronnen gescreend op hun abstract. Hierin wordt gekeken of het al dan niet gaat over een HTP dan wel over een onderzoek met therapiehonden. Deze laatste worden uitgesloten. Alsook worden bronnen uitgesloten die andere doelgroepen dan gedetineerden bestuderen of andere dieren dan honden gebruiken. Bovendien zijn er enkele bronnen die de publieke opinie bestuderen ten aanzien van HTP's. Ook die worden uitgesloten uit de systematische literatuurstudie. Uiteindelijk, na het lezen van deze abstracts, blijven er nog 71 studies over. Die 71 worden daarna volledig doorgelezen. Hier wordt vooral gekeken of de bronnen effectief een HTP evalueren. Studies die puur beschrijvend of anekdotisch van aard zijn, worden niet verder opgenomen. De bronnen waartoe geen toegang mogelijk was, als bronnen die voor het jaar 2000 werden gepubliceerd, worden uitgesloten. Dat bracht het totaal nog op 37 relevante bronnen. Ten slotte maken deze nog voorwerp uit van de kwaliteitsbeoordeling. Alle studies die in hun onderzoek geen gebruik maken van een voor- en nameting en/of een controlegroep, worden uitgesloten. Meta-analyses worden geïnccludeerd in de systematische literatuurstudie. Dit brengt het totaal op 14 relevante bronnen die geïnccludeerd worden in de systematische literatuurstudie. Het gaat dus over studies die wel degelijk de effecten van een bepaald HTP in een penitentiaire setting bestuderen waarbij gebruik wordt gemaakt van een voor- en nameting en/of een controlegroep, of het is een meta-analyse.

2. INTERVIEW MET EXPERTEN

Naast de systematische literatuurstudie is eveneens een interview uitgevoerd met Nederlandstalige professionals binnen het onderzoeksgebied. De reden hiervoor is dat de literatuur die de basis vormt van de systematische literatuurstudie voornamelijk internationaal is. Het interview is een zinvolle toevoeging aan de systematische literatuurstudie om een beter beeld te creëren omtrent Belgische initiatieven binnen dit onderzoeksveld. Vervolgens worden informatie omtrent de respondenten, praktische zaken in verband met het interview, dataverzameling en ethische aspecten hierbij, besproken.

• Respondenten

Twee medewerkers van het CAT-project in het Psychiatrisch Centrum Sint-Jan-Baptist in Zelzate willen meewerken aan het interview. Het betreft enerzijds een therapeut die al enkele jaren binnen dit project werkt. Zij draagt het project, observeert de mogelijke deelnemers, kiest

asielhonden uit, begeleidt de sessies, enz. Anderzijds werkt een masterstudent pedagogische wetenschappen: klinische orthopedagogie en disability studies aan de Universiteit van Gent mee aan het interview. Ze volgt deze opleiding als een vervolg op een bachelor orthopedagogie aan de HOGENT. Ze wil graag onderzoek doen rond therapie met dieren en vanuit het CAT-project komt de vraag of er een student kan werken rond het ontwikkelen van een evaluatietool voor het project, hier is namelijk nood aan. In haar masterproef is ze daarmee aan de slag gegaan. Desondanks de interessante input van de student, is het belangrijk hier kritisch en bewust te zijn dat het hier niet gaat over een expert binnen het onderzoeksgebied. Desalniettemin worden haar bevindingen geïncorporeerd omdat ze intensief bezig is met het bestuderen van het CAT-project in haar masterproef. Dit doet ze door enkele keren per week het CAT-project te observeren. Alsook verdiept ze zich in de literatuur omtrent de training van honden in de forensische setting.

- **Interview**

Het type interview betreft een semigestructureerd interview. Dit houdt in dat de volgorde van de gestelde vragen via een vaste structuur verloopt die vooraf bepaald wordt (van Male, 2011). Gedurende het interview krijgt de respondent uiteraard de vrijheid om hierop te antwoorden hoe hij/zij wenst. Toch kan afgeweken worden van de structuur indien andere interessante topics aan bod komen. Nadien kan dan altijd teruggekomen worden op de vooraf vastgestelde structuur van de interviewvragen. Deze worden inhoudelijk gegroepeerd per thema zoals in de literatuur eveneens vaak terugkomt. De thema's die aan bod komen, zijn onder meer vragen over de participanten, onderzoeksdesign, procedure van het project, psychologische effecten, sociale veranderingen en recidive. Bovendien wordt vaak gevraagd om specifieke voorbeelden en casussen te geven indien dit mogelijk is. Alvorens het interview plaatsvindt, krijgen de twee medewerkers de interviewvragen gemaïld. Op die manier kunnen ze zich goed voorbereiden op het interview. Ze worden samen bevraagd zodat ze elkaar kunnen aanvullen waar nodig. De vooraf omschreven vragen zijn toegevoegd als bijlage. Uiteindelijk duurt het interview ongeveer 44 minuten.

- **Dataverzameling & ethische aspecten**

Omwille van praktische redenen is het interview online verlopen via een Microsoft Teams-vergadering. De audio van het interview is opgenomen zodat het daarna opnieuw beluisterd kan worden opdat het getranscribeerd kan worden. Dit maakt de data-analyse nadien makkelijker. Om vlot bepaalde thema's uit het uitgetypt interview te halen, wordt gebruik gemaakt van

codes. Delen uit het interview die hetzelfde thema aanbelangen, krijgen dezelfde code. Op die manier is het eenvoudiger om bepaalde terugkerende thema's op te sporen en verbanden te leggen (Plochg & Van Zwieten, 2007). Tijdens het opstellen van deze codes wordt rekening gehouden met het doel van deze masterproef en de al bekende grote terugkerende thema's in dit onderzoeksveld. Aan de hand van citaten doorheen de masterproef zullen de antwoorden op de gestelde vragen aan de resultaten van de systematische literatuurstudie toegevoegd worden.

De respondenten worden op voorhand gevraagd een informed consent te ondertekenen waarbij ze op de hoogte worden gesteld van allerlei ethische kwesties gedurende hun deelname aan dit onderzoek. Zo is hun deelname uit vrije wil, ze mogen elk moment hun deelname stopzetten indien zij dit wensen en hun gegevens worden volledig geanonimiseerd. Dit informed consent is tevens toegevoegd als bijlage. Ten slotte is in bijlage het Data Management Plan (DMP) te vinden. Daarin staat alles concreet met betrekking tot dataverzameling, databewaring na onderzoek en ethische en legale kwesties.

DEEL IV: RESULTATEN

1. INLEIDING

In dit hoofdstuk komen de resultaten van de systematische literatuurstudie aan bod. De resultaten worden gegroepeerd volgens de effecten die de studies onderzoeken. Aan de hand van de analyse van de veertien geïncludeerde studies is vastgesteld dat een aantal effecten vaak worden gemeten en bestudeerd. Zo zal het eerste sub-hoofdstuk ingaan op HTP's en de effecten op empathie. Vervolgens komen de gevolgen op internaliserende en externaliserende gedragsproblemen tot stand. Voorts worden de effecten van HTP's op zelfontwikkeling en welzijn besproken. Daaropvolgend komen de effecten van deelname op het sociaal functioneren van gedetineerden aan bod. Ten slotte zal de invloed van deelname aan een HTP op recidive bestudeerd worden. Per nieuwe studie die aangehaald wordt, zal kort een beschrijving gegeven worden van het onderzoeksdesign. Bovendien is in bijlage een lijst met de geïncludeerde studies toegevoegd waarin de voornaamste informatie uitgeschreven staat.

2. EMPATHIE

Van de veertien geïncludeerde studies hebben zes studies de effecten van HTP's op empathie van gedetineerden gemeten en bestudeerd. 'Empathie' is een persoonlijke capaciteit die inhoudt dat een individu zich kan inleven in de emoties en gevoelens van anderen (Van Dale, 2020). Daansen et al. (2016, p. 175) zeggen dat empathie een heel duidelijke functie heeft: "*Empathie is van fundamenteel belang voor sociale interacties en relaties. Het leidt tot prosociaal gedrag*". Het stellen van prosociaal gedrag bepaalt volgens Hirschi of een individu al dan niet overgaat tot regelovertrekend gedrag. Hoe meer iemand waarde schenkt aan prosociale handelingen en relaties, hoe kleiner de kans op crimineel gedrag (Hirschi, 1969). Het hebben van empathie, wat op zijn beurt leidt tot prosociaal gedrag, is dus een belangrijke eigenschap opdat iemand geen criminaliteit zou stellen.

Een eerste studie waarin het effect van deelname aan een HTP op empathie wordt bestudeerd, is die van Offermans et al. (2020). Die omvat een onderzoek uitgevoerd door Dutch Cell Dogs (DCD) bij zes adolescenten in een jeugdgevangenis in Nederland. In dit programma worden de gedetineerden gekoppeld aan een asielhond die door DCD voor een trainingssessie telkens over en weer wordt gebracht naar de inrichting. Er worden gedurende het programma op drie momenten metingen afgenomen bij de gedetineerden: twee metingen voor deelname, vijftien metingen gedurende het programma en vier metingen twee weken na deelname. Empathie

wordt in dit onderzoek gemeten aan de hand van twee topics uit de *Basic Empathy Scale*. Dit is een schaal die bestaat uit 40 topics waarin zowel cognitieve als affectieve empathie beoordeeld wordt (Jolliffe & Farrington, 2006). Per topic dient een respondent via een Likertschaal aan te duiden of hij/zij het met de gepresenteerde stelling eens of oneens is (EdInstruments, zd). Wat de onderzoekers waarnemen op vlak van empathie is opmerkelijk en tegenstrijdig met de literatuur omtrent HTP's. Bij drie deelnemers is namelijk geen significante wijziging en bij de andere drie deelnemers zien de onderzoekers zelfs een daling op vlak van empathie.

Een tweede studie die het effect op empathie bestudeert, betreft die van Seivert et al. (2018). Deze studie evalueert een HTP genaamd '*Teacher's Pet*' waarin gedetineerde jongeren honden trainen. Het programma implementeert eveneens een controlegroep. De jongeren mogen met honden wandelen maar ze niet trainen. Bovendien vinden metingen plaats aan het begin van deelname en erna. Empathie wordt in dit onderzoek gemeten aan de hand van de *Interpersonal Reactivity Index* (IRI), dit is een zelfrapportage-instrument. Via een Likertschaal dienen de gedetineerden aan te geven hoezeer de topics voor hen gelden (0 = beschrijft mij niet goed en 4 = beschrijft mij zeer goed). Na het invullen van de index worden de scores van elk topic opgeteld. Dat getal maakt het mogelijk om een analyse naar empathie uit te voeren. Na analyse van de resultaten concluderen de onderzoekers dat zowel de interventie- als controlegroep bij de nameting een significante toename heeft in empathie. Het verschil tussen de interventie- en controlegroep op vlak van empathie is niet significant.

De derde studie die empathie bestudeert, is die van Flynn et al. (2020). Deze onderzoekers evalueren HTP's in de correctionele instellingen in Washington. De onderzoekspopulatie betreft 229 volwassen gedetineerden waarvan 79 in een controlegroep worden geplaatst. Zowel voor als tijdens deelname worden metingen afgenomen. De mate van empathie wordt geëvalueerd aan de hand van de *Brief Interpersonal Reactivity Index* (B-IRI) omdat de gehele IRI soms moeilijk te begrijpen valt voor mensen met een lager IQ. Daarom is de B-IRI ontwikkeld voor mensen die niet over adequate verbale vaardigheden beschikken. Data-analyse toont aan dat gedetineerden die deelgenomen hebben aan een HTP in detentie hoger scoren op vlak van empathie dan de controlegroep. Dit verschil komt in de buurt van significantie ($p = 0.09$).

Grommon et al. (2018) is de vierde studie die het effect van HTP op empathie heeft onderzocht. De studie onderzoekt een HTP in een jeugdgevangenis in Midwest City, VS. De onderzoekspopulatie bestaat uit 310 gedetineerden waarvan 133 deel uitmaken van een controlegroep. De participanten worden willekeurig aan één van de twee groepen toegevoegd. Alsook is een voor- en nameting geïmplementeerd in het onderzoek. De jongeren dienen per twee een hond te trainen. Voor en na deelname moeten de gedetineerden een vragenlijst invullen waarin rekening wordt gehouden met demografische kenmerken van de participant. De mate van empathie wordt berekend aan de hand van 17 topics. Op basis van de voormeting wordt duidelijk dat zowel de interventie- als controlegroep ongeveer gelijk scoren op empathie. Na het analyseren van de data wordt duidelijk dat er geen statistisch significante verschillen zijn tussen de interventie- en controlegroep op vlak van empathie. De hoeveelheid empathie bij deelnemers blijft namelijk voor en na deelname onveranderd.

Een volgende studie die het effect op empathie bestudeert, is die van Duindam et al. (2021a). Deze studie evalueert DCD in verschillende inrichtingen voor gedetineerde jongeren in Nederland. De onderzoekspopulatie bestaat uit 138 deelnemers waarvan 77 deel uitmaken van een controlegroep. De overige deelnemers krijgen de kans om honden te trainen voor een periode van acht weken. Zowel voor, tijdens als na deelname gebeuren metingen. De mate van empathie bij de interventie- en controlegroep wordt gemeten aan de hand van de *Basic Empathy Scale*. Die bestaat uit een 20-tal topics die via een Likertschaal ingevuld dienen te worden door de gedetineerden. Bij geen van beide groepen worden statistisch significante veranderingen waargenomen doorheen de verschillende metingen op vlak van empathie. De interventiegroep vertoont aldus geen hogere mate van empathie ten opzichte van de controlegroep na deelname.

De laatste studie die de mate van empathie bij deelnemers onderzoekt, is die van Duindam et al. (2021c). Dit is een evaluatie van het programma DCD in zes volwassene gevangenissen in Nederland. 138 gedetineerden nemen deel aan het onderzoek waarvan 68 deel uitmaken van een controlegroep. Gedetineerden worden willekeurig in één van de twee groepen geplaatst alsook vindt een voor- en nameting plaats. Empathie wordt in deze studie eveneens gemeten aan de hand van de bovengenoemde *Basic Empathy Scale*. Ook in deze studie wordt een afwezigheid van empathiestijging waargenomen. Er is dus geen effect van dit HTP op de mate van empathie van de deelnemers.

Diezelfde onduidelijke effecten op empathie worden eveneens waargenomen binnen het CAT-project. Wanneer tijdens het interview de vraag wordt gesteld of de medewerkers veranderingen waarnemen op vlak van empathie, is dit het antwoord:

“Wat dat we weten van het verleden van de honden, vertellen we hun ook. Het is niet altijd een heel mooi verhaal. En dan zie je wel van sommigen van ‘dat is toch erg’ en dan ook naar hun eigen situatie spiegelen. Ik denk ook dat dat verleden kennen van de honden voor hen ook wel belangrijk is. Omdat dat terug ‘ik kan wel iets betekenen voor de hond, ik kan wel iets goed doen’. Maar of dat dan empathie naar de hond is of hun eigen gevoel, dan ben ik niet zeker van dat het niet vooral over hun eigen gevoel gaat”.

Uiteraard is het belangrijk om hierbij te vermelden dat binnen het CAT-project nog geen aanwezigheid is van een gevalideerd meetinstrument om dit effect precies te meten. Daarom is het moeilijk om hier een eenduidig, betrouwbaar antwoord op te geven.

3. INTERNALISERENDE GEDRAGSPROBLEMEN

Vervolgens komt het effect dat deelname aan HTP's heeft op internaliserend gedrag aan bod. Met internaliserende gedragsproblemen worden onder meer angst, depressie, stress en sociaal teruggetrokken gedrag bedoeld. Het zijn met andere woorden problematieken die voornamelijk een last zijn voor de persoon zelf omdat het kan leiden tot inwendige rusteloosheid (Zijlstra et al., 2019).

- **Angst & depressie**

Flynn et al. (2020) hebben het effect van HTP op angst bestudeerd met behulp van de *State/Trait Anxiety Index for Adults* (STAI-AD). Dit is een meetinstrument dat aldus twee types van angst bestudeerd. *State anxiety* of toestandsangst verwijst naar angstgevoelens die normaal en menselijk zijn in bepaalde situaties. Terwijl *trait anxiety* verwijst naar een kenmerk in iemands persoonlijkheid, dat wil zeggen dat het individu niet enkel angstig is in stresssituaties (Raypole, 2021). Op basis van de resultaten wordt duidelijk dat er tussen de interventie- en controlegroep geen verschillen zijn op vlak van *trait anxiety*. De interventiegroep scoort wel significant lager op vlak van *state anxiety* ($p = 0.03$). Dit is een interessant resultaat en kan er op wijzen dat deelname aan HTP's doeltreffend is in het verlagen van angstgevoelens bij gedetineerden.

Een tweede studie die het effect op angst en depressie bestudeert, is die van Duindam et al. (2021a). De mate van angst en depressie wordt gemeten aan de hand van de *anxious/depressed subscale*. Dit is een meetinstrument waarbij vragen over angstgevoelens en depressie dienen beantwoord aan de hand van een Likertschaal. De onderzoekers nemen waar dat er geen verschil is tussen de interventie- en controlegroep op vlak van angst en depressie gedurende de nameting.

De derde studie die deelname aan een HTP en het effect ervan op angst en depressie evalueert, is die van Seivert et al. (2018). Angst en depressie worden gemeten aan het begin en na deelname aan het HTP door middel van een instrument dat zowel door personeel als adolescent dient ingevuld te worden. Via een Likertschaal vullen het personeel en de jongeren de vragenlijsten in. Na de statistische data-analyse van het meetinstrument ingevuld door het personeel, ontdekken de onderzoekers verrassende resultaten. Er is voor alle participanten, zowel interventie- als controlegroep, een lichte significante stijging in de internaliserende problemen. Alsook worden geen significante verschillen waargenomen tussen de interventie- en controlegroep. Op basis van de zelfrapportage van de jongeren wordt hetzelfde fenomeen waargenomen, namelijk een stijging van angst en depressie voor alle gedetineerden en geen verschillen tussen de twee groepen. Omdat deze resultaten totaal ingaan tegen de hypothesen en verwachtingen van de onderzoekers, wordt een extra analyse uitgevoerd. Hierin houden de onderzoekers rekening met het effect van tijd van opsluiting op deze internaliserende problemen. Het idee hierachter is dat meer internaliserende problemen het gevolg kunnen zijn van een langere detentieperiode. Voor zowel de resultaten afkomstig van het personeel als de jongeren was het verschil niet meer significant na de extra analyse. Samenvattend kan gesteld worden dat, indien rekening wordt gehouden met detentieperiode, er geen significante daling of stijging op vlak van angst en depressie voor en na deelname aan het HTP is.

De laatste studie die rekening houdt met het effect van HTP's op depressie, is de meta-analyse van Cooke & Farrington (2016). Dit betreft een meta-analyse van tien geïncludeerde kwantitatieve evaluatiestudies van HTP's. Twee van de tien studies die Cooke & Farrington geïncludeerd hebben, evalueren het effect op depressie. Eén daarvan vindt een zeer groot effect op de mate van depressie bij deelnemers (Cohen's $d = 1.60$). De andere studie vindt een middelgroot effect (Cohen's $d = 0.63$).

- **Stress**

Een volgend internaliserend gedragsprobleem dat meermaals wordt bestudeerd in de geïncludeerde studies is stress. De eerste studie die het effect van deelname aan een HTP op stress evalueert, is die van Offermans et al. (2020). De hoeveelheid stress wordt nagegaan door middel van de *Perceived Stress Scale*. Dit is een instrument waarbij stellingen worden gepresenteerd omtrent stressgevoelens. Respondenten dienen aan te geven hoe vaak ze die gevoelens hebben ervaren de afgelopen periode, gaande van nooit tot heel vaak. In dit onderzoek hebben de onderzoekers drie topics uit de schaal gehaald. De gedetineerden moeten aangeven hoezeer de topics voor hen relevant zijn. Deze antwoordmogelijkheden kunnen aldus variëren tussen twee uitersten waarbij het ene uiterste aangeeft dat alles prima verliep zonder zorgen en het ander uiterste aangeeft dat alles heel stresserend was en dat de persoon zenuwachtig was. Bij twee van de zes participanten daalt het stressniveau van één week voor deelname tot tijdens deelname. Bij één participant wordt een stijging in stress waargenomen voor diezelfde periode. Voor één van de twee participanten die in de eerste fase een daling in stress ervaart, zien de onderzoekers in de follow-up periode (twee weken na deelname) opnieuw een stijging in stressniveau. Met andere woorden, de onderzoekers vinden geen duidelijk, significant effect op vermindering van stress bij deelnemers.

De tweede studie die eventuele effecten op stress tracht te onderzoeken, is die van Karkdijk et al. (2022). Dit is een studie die de effectiviteit van DCD in een beveiligde residentiële setting in Nederland voor minderjarigen evalueert. In dit programma hebben 75 gedetineerden asielhonden getraind. Voor, tijdens en na deelname worden metingen afgenomen. Stress bij de gedetineerden wordt op deze drie momenten gemeten aan de hand van de bovengenoemde *Perceived Stress Scale*. Ook hier zijn de resultaten tegen de verwachtingen in van de onderzoekers. De hoeveelheid stress verandert namelijk niet significant bij deelnemers aan het HTP over verloop van tijd. De onderzoekers verklaren dit deels doordat het programma slechts acht weken duurt en de gedetineerden enkel in contact komen met de honden tijdens de trainingssessies. Het zou dus kunnen dat het dier-mens-contact niet intensief en lang genoeg heeft geduurd in dit programma vooraleer effecten worden waargenomen.

Een andere geïncludeerde studie die naar effecten op stressniveau kijkt, is die van Duindam et al. (2021c). Ook in dit onderzoek wordt stress gemeten aan de hand van de *Perceived Stress Scale*. Bij de nameting worden geen significante verschillen geobserveerd tussen de interventie- en controlegroep op vlak van stressniveau.

Een laatste studie die de effecten van HTP's op het stressniveau van gedetineerden onderzoekt, is die van Duindam et al. (2021a). Stress wordt in dit onderzoek eveneens geëvalueerd door middel van de *Perceived Stress Scale*. Er worden geen verschillen op vlak van stress geobserveerd tussen de interventie- en controlegroep na het HPT. Wel wordt waargenomen dat het stressniveau bij alle gedetineerden, ongeacht tot welke groep ze behoren, daalt.

- **Teruggetrokken gedrag**

De studie van Duindam et al. (2021a) heeft eveneens gekeken naar de effecten van een HTP op teruggetrokken gedrag van gedetineerden. Dit hebben de onderzoekers onderzocht met behulp van de *Withdrawn behavior subscale of the Adult Self Report*. Deze subschaal evalueert teruggetrokken gedrag bij gedetineerden aan de hand van negen topics (zoals bijvoorbeeld 'ik wil liever alleen zijn dan met anderen) die via een Likertschaal dienen beantwoord te worden, gaande van 0 = niet waar tot 2 = vaak waar. De onderzoekers vinden geen significante verschillen tussen de groepen voor- en na deelname. Alsook is er geen algemene daling bij alle gedetineerden zoals dat bij het stressniveau wel het geval was.

4. EXTERNALISERENDE GEDRAGSPROBLEMEN

Het volgende deel behandelt de effecten die deelname aan HTP's al dan niet heeft op externaliserende gedragsproblemen. Externaliserend gedrag houdt in dat bepaalde mensen in sommige situaties hun emoties op een vrij drastische manier uiten (Have, 2018). Hier worden onder andere agressief gedrag, gedragsproblemen en wangedrag in detentie mee bedoeld. In tegenstelling tot internaliserend gedrag waarbij het voornamelijk een last is voor het individu zelf, is externaliserend gedrag vooral lastig voor de omgeving van de persoon. In dit deel komt ook zelfcontrole aan bod. Dit is een essentiële capaciteit aangezien dit ertoe leidt dat iemand zijn/haar emoties in bedwang kan houden. Het kan met andere woorden beletten dat iemand agressief, boos of gewelddadig wordt (Vinck, 2021).

- **Agressie, overtredingen en wangedrag in detentie**

Negen studies hebben resultaten gerapporteerd over het effect van HTP's op externaliserend gedrag. Deze studies komen bondig aan bod en daarbij wordt eveneens vermeld welk aspect van externaliserend gedrag (agressie, wangedrag in detentie, crimineel gedrag, ...) bestudeerd wordt. De eerste studie is die van Offermans et al. (2020). Deze onderzoekers hebben

externaliserend gedrag bestudeerd met de *Externalizing subscale of the Youth Self Report*. Hierbij moeten de zes deelnemers aangeven hoeveel keer ze de afgelopen dagen iets kapot hebben gemaakt, iemand hebben voorgelogen, zaken hebben gestolen, drugs hebben gebruikt, enz. Uit de resultaten is gebleken dat bij twee van de zes gedetineerden externaliserend gedrag gedurende het HTP is verminderd. Slechts bij één gedetineerde zet deze trend zich voort na deelname. Er kan dus niet met zekerheid geconcludeerd worden dat dit HTP een vermindering in externaliserend gedrag bij de deelnemers tot stand brengt.

Seivert et al. (2018) is de tweede groep onderzoekers die het effect op externaliserend gedrag hebben getracht te evalueren. Net zoals bij internaliserend gedrag wordt dit gemeten aan de hand van twee meetinstrumenten. Eén wordt ingevuld door het personeel en het andere door de jongeren. Met externaliserend gedrag bedoelen deze onderzoekers onder andere agressie, gedragsproblemen en impulsiviteit. Op basis van de data gerapporteerd door het personeel en de jongeren, zijn geen verbeteringen gevonden bij de interventiegroep ten opzichte van de controlegroep. Alsook is er geen stijging of daling bij alle participanten, ongeacht de groep waarin iemand zit.

De derde studie die aandacht schenkt aan externaliserend gedrag en meer bepaald aan overtredingen van gedetineerden, is die van Flynn et al. (2020). Om te beoordelen of deelname aan een HTP een effect heeft op het aantal overtredingen in detentie, wordt de administratieve data van de Washington State Department of Corrections (WADOC) geanalyseerd. Er wordt een statische analyse uitgevoerd om na te gaan of de overtredingen voor deelname aan het HTP ongeveer gelijk zijn voor de interventie- en controlegroep. Uit de analyse blijkt dat er geen verschillen zijn op vlak van overtredingen. Tijdens en na deelname wordt waargenomen dat de interventiegroep significant minder overtredingen begaat dan de controlegroep. Dit HTP is aldus effectief in het verminderen van overtredingen bij deelnemers. Wel dient rekening gehouden te worden dat wanneer een deelnemer een overtreding begaat, die persoon verwijderd wordt uit het programma.

Een vierde studie naar externaliserend- en meer specifiek crimineel gedrag, is die van Duindam et al. (2021a). Het onderzoeksteam heeft de mate van agressie en overtredingen tijdens detentie geëvalueerd. Evolutie in agressie wordt beoordeeld aan de hand van de *Agression subscale of the Youth Self Report*. De mate van overtredingen tijdens detentie wordt beoordeeld aan de hand van dossierstudies van deelnemers aan het HTP. De onderzoekers mogen de dossiers inkijken

twee maanden vooraf aan het programma en tijdens het programma. In die dossiers staat onder andere of een gedetineerde heeft gevochten, drugs heeft gebruikt en dergelijke meer. De resultaten van de analyse tonen aan dat er geen significant verschil is tussen de interventie- en controlegroep op vlak van agressie en overtredingen in detentie tijdens de nameting. Wanneer de onderzoekers rekening houden met bepaalde sociodemografische kenmerken ontdekken ze dat er een vermindering is in overtredingen bij deelnemers met een immigratieachtergrond.

De volgende studie die besproken zal worden, is de studie van Duindam et al. (2021c). Agressie en overtredingen in detentie worden op dezelfde manier bestudeerd als in de bovengenoemde studie. Het verschil is dat in dit onderzoek de onderzoekspopulatie volwassenen betreft en in de vorige jongeren. Op vlak van agressie wordt tijdens de nameting iets opmerkelijk waargenomen. De interventiegroep scoort namelijk hoger op agressie dan de controlegroep. Omdat deze resultaten ingaan tegen de verwachtingen, hebben de onderzoekers een bijkomende analyse gedaan waarbij rekening wordt gehouden met de mate van hechting aan de hond. De deelnemers worden ingedeeld in twee groepen. De ene groep heeft een sterke, goede band met de hond en de andere groep heeft een vrij beperkte relatie met de hond. Na analyse wordt opgemerkt dat enkel de groep met de zwakkere band ten opzichte van de hond hoger scoort op agressie in vergelijking met de controlegroep. De gedetineerden die een kwaliteitsvolle, sterke band hebben, verschillen niet meer met de controlegroep op vlak van agressie. Op vlak van overtredingen in detentie wordt op het eerste zicht geen verschil waargenomen tussen de interventie- en controlegroep. Wanneer in de analyse rekening wordt gehouden met de leeftijd van de gedetineerden, zien de onderzoekers dat dat het effect van deelname op overtredingen beïnvloedt. Desondanks dit resultaat niet significant is, wordt duidelijk dat de jongere deelnemers (< 36 jaar) in de interventiegroep het meest een effect ervaren van het programma op vlak van overtredingen.

Van Wormer et al. (2017) is de zesde studie die oog heeft voor de effecten van HTP's op externaliserend gedrag. Deze onderzoekers hebben getracht een evaluatie uit te voeren naar HTP's in gevangnissen van WADOC. De onderzoekspopulatie bestaat uit 1001 gedetineerden, waarvan 484 een HTP hebben gevolgd en 517 deel uitmaken van een controlegroep. Er worden zowel voor als na deelname metingen afgenomen om externaliserend gedrag te meten. Meer bepaald worden vier zaken in rekening gebracht: ernstige overtredingen (o.a. wapenbezit en aanzetten tot rellen), gewelddadige overtredingen, aantal klachten ingediend door gedetineerden en het aantal gekregen sancties. Ten eerste nemen de onderzoekers waar dat de

interventiegroep significant minder ernstige overtredingen begaat na deelname aan een HTP dan de controlegroep. Voor gewelddadige overtredingen wordt hetzelfde fenomeen waargenomen. Er is namelijk een significante negatieve correlatie tussen deelname aan een HTP en gewelddadige overtredingen. Het aantal ingediende klachten door gedetineerden vermindert na deelname eveneens significant bij de interventiegroep ten opzichte van de controlegroep. Ten slotte, het aantal gekregen sancties vermindert bij deelnemers van het HTP maar deze daling is niet significant.

Een andere studie die de effecten van HTP's op externaliserend gedrag heeft onderzocht, is de studie van Fournier et al. (2007). Fournier en haar onderzoeksteam hebben onderzoek gedaan naar het HTP '*PenPals*' waarin gedetineerden asielhonden gedurende acht à tien weken dienen te trainen en basiscommando's aanleren. Er wordt zowel een voor- als nameting uitgevoerd, alsook is een interventie- en controlegroep geïmplementeerd in het onderzoek. In totaal zijn er 24 gedetineerden die honden mogen trainen en 24 gedetineerden in de controlegroep. Wat hierbij vermeld dient te worden, is dat de selectie niet willekeurig gebeurt aangezien er een specifiek selectieproces aan voorafgaat. Overtredingen in detentie worden gemeten aan de hand van dossierstudies van de gedetineerden. Data-analyse toont aan dat deelname aan HTP's leidt tot minder overtredingen in detentie in vergelijking met de controlegroep. Uiteraard zijn er wel twee grote beperkingen in deze studie die de resultaten kunnen vertekenen, namelijk de respondenten zijn enerzijds niet willekeurig toegewezen aan de interventiegroep en anderzijds betreft het een vrij kleine steekproef.

De volgende studie die onderzoek doet naar de effecten van deelname aan een HTP op externaliserend gedrag, meer bepaald op wangedrag in detentie, is de doctoraatsproef van Hill (2016). In deze studie worden HTP's in de gevangenissen van Florida, VS geëvalueerd. Het gaat om een grote steekproef van 181.547 gedetineerden waarvan 455 een HTP volgen en de rest als controlegroep dient. In het doctoraatsonderzoek wordt een cohortstudie uitgevoerd naar gedetineerden die tussen 2004 en 2011 vrijgelaten werden. Eveneens worden statistische analyses uitgevoerd om verstorende factoren te elimineren. Overtredingen in detentie worden in deze studie gemeten door te kijken naar het aantal overtredingen per maand dat in detentie wordt uitgezeten. Enerzijds wordt gekeken of deelname aan een HTP voor 31 dagen of langer een effect heeft op institutionele overtredingen in vergelijking met gedetineerden die niet deelnemen aan een HTP. Na de data-analyse wordt waargenomen dat deelname aan een HTP significant en negatief gecorreleerd is aan overtredingen in detentie. Het deelnemen aan een

HTP en het trainen van honden leidt aldus tot minder wangedrag. Anderzijds wordt het type van deelname in rekening gebracht. Dit om te onderzoeken of het type van blootstelling aan een HTP een verschillend effect kan hebben op het wangedrag van gedetineerden. Ten eerste bestudeert het onderzoeksteam of de lengte van deelname een effect heeft op wangedrag. De resultaten tonen aan dat een langere deelname statistisch en negatief gerelateerd is aan wangedrag in detentie. Met andere woorden, bij een langere deelname zal de kans op overtredingen in detentie verminderen. Ten tweede hebben ze de relatie onderzocht tussen continuïteit in deelname en overtredingen in detentie. Data geven aan dat continuïteit negatief samenhangt met wangedrag, maar deze correlatie is niet statistisch significant. Ten derde wordt rekening gehouden of deelnemen bij vrijlating een effect kan hebben op wangedrag. Opnieuw wordt hier een negatief verband waargenomen tussen deelname aan een HTP bij vrijlating en overtredingen in de gevangenis, maar dit is niet statistisch significant. Ten vierde heeft het team het aantal dagen tussen deelname en vrijlating in rekening gebracht. Er is gebleken dat indien het aantal dagen tussen deelname en vrijlating toeneemt, wangedrag in detentie eveneens toeneemt. Deze positieve relatie is statistisch significant.

De laatste studie die onderzoek heeft gedaan naar de effecten van een HTP op institutioneel wangedrag, is de studie van Leonardi (2016). Het onderzoek van Leonardi (2016) is een doctoraatsproefschrift. Hierin doet ze onderzoek naar de effectiviteit van het HTP 'Paws for Progress', een HTP in de Schotse penitentiaire inrichting HMYOI Polmont. Dit is een voorziening voor jeugddelinquenten van 16 tot 21 jaar. Gedurende deelname aan *Paws for Progress* dienen gedetineerden asielhonden te trainen die per sessie speciaal naar de voorziening worden gebracht vanuit het asiel. 70 gedetineerden volgen het HTP en 29 gedetineerden zitten in een controlegroep die andere gedragstherapieën volgen. Op die manier kan het onderzoeksteam vergelijkingen maken tussen de twee groepen. Alsook worden zowel voor als na het HTP metingen uitgevoerd om te observeren of al dan niet verschillen optreden na deelname. Het wangedrag van gedetineerden in deze studie wordt gemeten aan de hand van hun tuchtrappen die ter beschikking waren drie maanden voor en na deelname. Vier subcategorieën van wangedrag worden opgesteld, namelijk ongehoorzaamheid, vandalisme, in het bezit zijn van verboden voorwerpen en (dreigen met) geweld. Deze vier variabelen ondergaan een analyse om te zien of er statistisch significante verschillen optreden voor en na deelname én tussen de twee groepen. Voor de interventiegroep is na deelname een significante daling voor drie van de vier subcategorieën, met name ongehoorzaamheid, vandalisme en

(dreigen met) geweld. Voor de controlegroep wordt voor geen enkele categorie een significante daling waargenomen.

- **Zelfcontrole**

Duindam et al. (2021c) is de eerste studie die het effect van DCD op zelfcontrole van gedetineerden heeft gemeten via de *Brief Self Control Scale*. Via een Likertschaal dienen dertien topics beantwoord te worden door de gedetineerde. Op basis van de resultaten werden geen effecten van het DCD-programma gevonden op het niveau van zelfcontrole bij de deelnemers.

Een tweede onderzoek naar zelfcontrole is de studie van Duindam et al. (2021a). Ook in dit onderzoek werd de *Brief Self Control Scale* gebruikt, maar dit keer bij jongeren in plaats van volwassenen. De onderzoekers nemen geen verschillen waar tussen de interventie- en controlegroep maar wel is er een algemene verbetering van zelfcontrole van alle gedetineerden, ongeacht hun groep. Deze stijging was bovendien statistisch significant.

Cooke & Farrington (2016) hebben in hun meta-analyse één studie geïncludeerd die de effecten van HTP's op zelfcontrole heeft geëvalueerd. Hieruit is gebleken dat deze studie een zeer klein effect vindt van deelname aan HTP's op zelfcontrole van gedetineerden (Cohens $d = 0.20$).

5. ZELFONTWIKKELING EN WELZIJN

Dit deel behandelt de effecten van deelname aan HTP's op zelfontwikkeling en welzijn. Meer bepaald gaat het hier over: zelfvertrouwen, zelfeffectiviteit, welzijn en levenstevredenheid. Op het einde van dit onderdeel wordt aandacht besteed aan de gevolgen op welzijn en zelfontwikkeling die de respondenten in het interview waarnemen gedurende het CAT-project.

- **Zelfvertrouwen**

Zelfvertrouwen gaat over de manier hoe je naar jezelf kijkt en in jezelf gelooft (Haringsma, 2019). Gedetineerden hebben vaak een laag zelfbeeld, denken dat ze niets kunnen en hebben het gevoel dat er van alles mis is met hen. In totaal hebben zes studies onderzoek gedaan en bestudeerd of deelname aan HTP's veranderingen in zelfvertrouwen kan teweegbrengen.

Offermans et al. (2020) zijn de eersten die dit in hun onderzoek hebben geïncorporeerd. Door middel van de *Rosenberg Self-Esteem Scale* (RSES) hebben ze via twee topics getracht dit te meten. RSES is een veelgebruikte schaal om het zelfvertrouwen van een individu te berekenen. Via een Likertschaal dienen respondenten aan te geven in welke mate ze akkoord gaan met tien stellingen die toetsen naar zelfbeeld. De hoogste score die behaald kan worden is 30 en staat gelijk aan een zeer hoog zelfvertrouwen, een score onder 15 betekent een laag zelfvertrouwen (Martín-Albo et al., 2007). Enkel bij twee van de zes deelnemers zien de onderzoekers het tegenovergestelde van wat men zou verwachten, namelijk een daling in zelfvertrouwen.

Een tweede studie die onderzoek heeft gedaan naar het effect van deelname op zelfvertrouwen, is het onderzoeksteam Karkdijk et al. (2022). Gedurende drie tijdstipmetingen wordt aan de hand van de bovengenoemde RSES het zelfvertrouwen van de deelnemers gemeten. Op basis van de resultaten wordt duidelijk dat er geen zichtbaar effect is van deelname op het verbeteren van het zelfvertrouwen van de deelnemers. De onderzoekers vinden enkel dat indien de kwaliteit van de band met de hond hoog is, één maand na start van het programma het niveau van zelfvertrouwen eveneens verhoogd is. Maar tijdens de follow-up meting is dit verband alweer verdwenen. Karkdijk et al. (2022) vermelden hier wel bij dat het niveau van zelfvertrouwen bij de jongeren voor het programma al relatief goed zat. Dit maakt een verbetering in zelfvertrouwen uiteraard minder aannemelijk.

De derde studie die eveneens de effecten van deelname op zelfvertrouwen heeft geëvalueerd, is die van Grommon et al. (2018). Ook hier wordt zelfvertrouwen via de RSES gemeten tijdens een voor- en nameting. Tijdens de voormeting zijn er geen al te grote verschillen tussen de twee groepen op vlak van sociodemografische kenmerken en de score op zelfvertrouwen. De resultaten van de analyse stromen in tegen de verwachtingen van de onderzoekers. Er wordt namelijk bij beide groepen, interventie- en controle, een zeer lichte daling in zelfvertrouwen waargenomen.

Duindam et al. (2021a) en Duindam et al. (2021c) zijn de twee volgende studies die veranderingen in zelfvertrouwen hebben geprobeerd te onderzoeken. In beide studies wordt gebruik gemaakt van de RSES om zelfvertrouwen te gaan meten en wordt geen significant effect gevonden van deelname aan HTP's op het zelfvertrouwen van de deelnemers.

Een vijfde studie naar al dan niet veranderingen in zelfvertrouwen ten gevolge van deelname, is de studie van Leonardi (2016). Ook hier wordt zelfvertrouwen gemeten aan de hand van de RSES. Voor zowel de interventie- als controlegroep wordt na deelname geen significante verbetering waargenomen op vlak van zelfvertrouwen. Vermits dermate weinig verandering optreedt op vlak van zelfvertrouwen, besluiten de onderzoekers de samenhang tussen de zelfvertrouwen-scores van de gedetineerden te bestuderen. Ze ontdekken dat indien een gedetineerde een hoge score behaalt op zelfvertrouwen tijdens de voormeting, ze eveneens hoog scoren tijdens de nameting. Er is met andere woorden een positieve correlatie tussen de voor- en nameting op vlak van zelfvertrouwen voor beide groepen.

De meta-analyse van Cooke & Farrington (2016) is de zesde studie die hier onderzoek naar heeft gedaan. Twee van de tien geïncludeerde studies in de meta-analyse doen onderzoek naar het effect van deelname op zelfvertrouwen. De ene studie vindt een middelgroot significant effect en de andere een zeer groot significant effect van deelname aan HTP's op het zelfvertrouwen van de deelnemers.

- **Zelfeffectiviteit**

Iemand die zelfeffectief is, heeft het idee van zichzelf dat hij/zij een bepaalde opdracht of taak kan volbrengen. Hij of zij heeft aldus vertrouwen in zichzelf om een handeling uit te voeren (Kodden, 2020). Flynn et al. (2020) hebben in hun onderzoek geprobeerd te achterhalen of deelname aan een HTP veranderingen tot stand kan brengen in iemands zelfeffectiviteit. Via de *General Self-Efficacy Scale* (GSES) die de gedetineerden moeten invullen alvorens en tijdens deelname, wordt dit gemeten. Dit instrument bevat tien topics waarin de gedetineerden via een Likertschaal moeten aangeven in hoeverre de stelling voor hen klopt. Hierbij kunnen de antwoorden variëren van 'helemaal niet waar' tot 'helemaal waar'. De stellingen gaan over het geloof dat de respondent al dan niet heeft in zichzelf om veel voorkomende beproevingen aan te gaan. Er worden geen statistisch significante verschillen waargenomen tussen de interventie- en controlegroep op vlak van zelfeffectiviteit. De meta-analyse van Cooke & Farrington (2016) bevat twee studies die zelfeffectiviteit hebben gemeten. Beide studies vinden een verwaarloosbaar effect van deelname aan een HTP op zelfeffectiviteit.

- **Levenstevredenheid en welzijn**

Duindam et al. (2021a) en Duindam et al. (2021c) hebben beiden het effect van deelname aan DCD op levenstevredenheid van de deelnemers onderzocht via de *Satisfaction with Life Scale*.

Gedetineerden dienen via dit instrument vijf stellingen omtrent levenstevredenheid (bijvoorbeeld ‘in de meeste opzichten is mijn leven bijna ideaal’) te beantwoorden via een Likertschaal gaande van ‘sterk mee oneens’ tot ‘sterk mee eens’. Bij de gedetineerde jongeren wordt geen groepsverschil ontdekt maar wel een algemene verbetering van levenstevredenheid bij alle jongeren, ongeacht tot welke groep zij behoren (Duindam et al., 2021a). Bij de volwassene gedetineerden wordt ditzelfde fenomeen waargenomen. Over het algemeen stijgt aldus de levenstevredenheid, ongeacht of die persoon een HTP volgde.

De meta-analyse van Cooke & Farrington (2016) heeft één studie geïncludeerd die het gevolg van deelname op welzijn heeft onderzocht. De onderzoekers vinden een middelgroot effect (Cohens $d = 0,63$) van deelname aan een HTP op het welzijn van de deelnemer.

Ten slotte wordt nog even stilgestaan bij de gevolgen van de patiënten binnen het CAT-project op vlak van welzijn en zelfontwikkeling. De respondenten tijdens het interview geven namelijk aan dat deelname aan CAT ertoe leidt dat patiënten zich nuttig voelen:

“Het grootste wat dat ik ervaar binnen het CAT, is dat de patiënten zich nuttig voelen. Dat is het belangrijkste voor hen denk ik... Het zijn heel vaak mensen die in het leven achter zich is het niet zo mooi geweest, hebben heel vaak al te horen gekregen wat ze allemaal verkeerd doen en soms is dat een hele boterham. Maar dan hebben ze kleine succeservaringen met de hond...”

Bovendien worden de patiënten binnen het CAT-project aangemoedigd in hun trainerspositie. Ze worden via de therapeuten bij elke stap in het trainingsproces betrokken. Hierdoor krijgen de patiënten het gevoel dat ze volwaardige partners zijn en dat ze de adoptie van ‘hun’ hond tot een goed einde kunnen brengen. Dit heeft met andere woorden betrekking op de zelfeffectiviteit van mensen:

“... Worden zij eigenlijk aangewezen als trainer van de hond en wij gaan hen hier ook, van kijk “jij bent de trainer, het baasje, jij neemt het traject van de hond volledig op”. Op het moment dat we komen dat de hond klaar is voor adoptie, dan het tekstje schrijven voor op de facebook is samen met hen. En dan bij de gesprekken zelf met de adoptanten zijn de trainers ook aanwezig en krijgen zij echt de kans om zelf te vertellen wie dat hun hond is. Zij zijn ook heel sterk betrokken bij de keuze van waar gaat de hond uiteindelijk naartoe

(...) Dus eigenlijk is het van begin tot einde dat ze bij dat, ja... Het is hun hond die zijn zij uit het asiel gaan halen en die zij herplaatsen”.

Alsook het zelfvertrouwen van de patiënten wordt volgens de respondenten gestimuleerd via bepaalde zaken:

“Als je een echte CATTER wordt, dan krijgen die ook een tenue en een sleutel en ik denk dat ze dan ook wel een soort van status krijgen en dat hun ook wel sterker in hun schoenen zet en wat meer zelfvertrouwen geeft. Ik denk dat dat er ook wel voor zorgt dat, allez dat ze er wel echt voor gaan en dat ze zich ook wel gesterkt voelen in die positie”.

6. SOCIAAL FUNCTIONEREN

Twee studies hebben de relatie tussen deelname aan een HTP en sociale vaardigheden van gedetineerden bestudeerd. Grommon et al. (2018) hebben meer bepaald de mate van sociale competentie getracht te bestuderen bij de participanten. Met sociale competentie bedoelen de onderzoekers hoe gedetineerden omgaan met andere gedetineerden. Dit wordt gemeten aan de hand van een instrument waarin de gedetineerden dienen aan te geven hoe zij hun sociale competentie inschatten. De onderzoekers nemen geen statistisch significante verschillen waar tussen de interventie- en controlegroep op vlak van sociale competentie. Bij de voor- en nameting blijft de mate van sociale competentie bij beide groepen relatief gelijk.

Fournier et al. (2007) hebben sociale vaardigheden gemeten aan de hand van de *Social Skills Inventory* (SSI). Dit is een instrument dat uit 90 topics bestaat die via een Likertschaal beantwoord dienen te worden. Resultaten van de SSI schetsen een beeld van iemands sociale capaciteiten in interacties met anderen. Op basis van de resultaten wordt duidelijk dat de interventiegroep op een subcategorie van de SSI statistisch significant beter scoren dan de controlegroep, namelijk sociale gevoeligheid. De sociale gevoeligheid gedurende de nameting is bij de interventiegroep duidelijk gestegen en bij de controlegroep gedaald. Met andere woorden, de interventiegroep is meer sociaal gevoelig na deelname aan het HTP.

De medewerkers binnen het CAT-project herkennen eveneens enkele veranderingen op vlak van sociale vaardigheden. De respondenten nemen namelijk een zeer positieve groepsdynamiek

waar gedurende de CAT-blokken. Heel vaak komen de patiënten gedurende het CAT-project goed overeen met de andere patiënten omdat ze samen verantwoordelijk zijn voor de honden:

“... Ze werken ook in het weekend alleen he. Want wij zijn hier niet altijd aanwezig, wij werken in het weekend niet. Dus ze moeten wel, ze moeten ook afspraken maken, ze moeten verantwoordelijkheden nemen. Van als ze zich op de werkdag zetten van ‘ik ga zaterdag hier om 8u zijn’, ja dan moeten ze hier wel zijn of ze moeten elkaar aanspreken daarop. Ik vergelijk het met werksituatie. Je moet niet met uw collega beste vriend zijn, maar je moet wel samenwerken”.

7. RECIDIVE

Twee studies naar een bepaald HTP en twee meta-analyses hebben getracht het effect van HTP's op recidive te onderzoeken. Enerzijds is er één onderzoek en één meta-analyse afkomstig uit Nederland, meer bepaald van DCD. Anderzijds is er één onderzoek en één meta-analyse afkomstig uit de Verenigde Staten van Amerika.

De eerste studie die aan bod komt, is de studie van Duindam et al. (2021b). Dit is een onderzoek naar de lange termijneffecten van DCD in Nederland. Het omvat een onderzoek in twaalf correctionele inrichtingen in Nederland. 121 gedetineerden trainen asielhonden en 120 zitten in een controlegroep. Aangezien dit onderzoek enkel oog heeft voor lange termijneffecten, waaronder recidive en crimineel gedrag, wordt een meting voor deelname uitgevoerd en een andere meting zes maanden na het programma. Recidive wordt in het onderzoek gemeten aan de hand van criminele gegevens bij JustID. Over de periode van 2016 en 2019 hebben uiteraard veel gedetineerden deelgenomen op verschillende momenten. Dat leidt ertoe dat de vervolgperiode anders is. Vandaar dat in het onderzoek rekening wordt gehouden met alle recidive tijdens de volledige vervolgperiode. Naast de officiële recidivecijfers, wordt ook rekening gehouden met zelf-gerapporteerd crimineel gedrag, dit door middel van de *Self-Report Delinquency Scale*. Gedetineerden dienen via 31 topics aan te geven of ze gedurende de zes maanden na DCD bepaalde criminele feiten hebben gepleegd. Hoe meer ze ‘ja’ antwoorden, hoe hoger de score op de schaal. Voor zowel recidive als zelf-gerapporteerd crimineel gedrag zien de onderzoekers geen significant verschil tussen de interventie- en controlegroep tijdens de vervolgperiode.

De doctoraartstudie van Hill (2016) is een Amerikaanse studie naar de effectiviteit van een HTP op recidive. Recidive wordt in het onderzoek gedefinieerd als een re-arrestatie, een nieuwe veroordeling binnen het jaar na vrijlating of een hernieuwde opsluiting binnen één of twee jaar na vrijlating. Resultaten van de analyse geven aan dat deelname aan HTP de waarschijnlijkheid op recidive, re-arrestatie en een nieuwe veroordeling binnen het jaar na deelname significant vermindert. Dit effect is afwezig wanneer het gaat om een her-opsluiting in detentie en een re-arrestatie voor een nieuw misdrijf binnen één of twee jaar na vrijlating. Na een statistische berekening om zelfselectiebias te elimineren, blijkt enkel het effect op re-arrestatie (voor een nieuw misdrijf) nog significant te zijn. Net zoals voor wangedrag in detentie rekening wordt gehouden met varianten in deelname, wordt voor recidive hetzelfde gedaan. Hill (2016) bekijkt de lengte en continuïteit van deelname en het effect ervan op recidive. Zowel een langere duur als continuïteit in deelname verlagen de kans op recidive.

Vervolgens hebben nog twee meta-analyses onderzoek gedaan naar de effecten van deelname op recidive. Duindam et al. (2020) voeren een meta-analyse uit waarin elf kwantitatieve studies worden geïncludeerd. Op die manier kan Cohens d berekend worden. Op basis van de resultaten concluderen de onderzoekers dat er een klein maar significant effect van HTP's op het beperken van recidive is.

De tweede meta-analyse die de effecten op recidive in kaart brengt, is die van Cooke & Farrington (2016). Vier van de tien geïncludeerde studies in de analyse kaarten de effecten van HTP's op recidive aan. De effectgroottes zijn over het algemeen groot tot zeer groot. Deelname aan een HTP heeft aldus voordelige gevolgen in het verkleinen van de kans op recidive.

In het interview wordt recidive en vlotte re-integratie in de maatschappij ook besproken. De respondenten zien duidelijke voordelen binnen het CAT-project dat het risico op recidive kan verminderen en aldus re-integratie vlotter kan doen verlopen:

“... als je het dan puur theoretisch bekijkt is het een training op arbeidsvaardigheden, op verantwoordelijkheid opnemen. Heel vaak stromen ze van hieruit soms door naar vrijwilligerswerk in asielen, waardoor ze dan toch een stapje terug in de maatschappij zijn. Of zorgboerderijen als ze merken van met dieren werken is echt mijn ding. Waarbij dat ik dan wel geloof als je dan in de maatschappij ook een zinvolle dagbesteding hebt, dat herval zeker kan voorkomen worden”.

CONCLUSIE & DISCUSSIE

Ten slotte wordt afgesloten met de conclusie van de masterproef. In dit deel komen eerst en vooral antwoorden op de onderzoeksvragen tot stand. Vervolgens worden de beperkingen die gepaard gingen met dit onderzoek vermeld. Het laatste deel van de conclusie omvat aanbevelingen voor toekomstig onderzoek en de praktijk.

Antwoorden op onderzoeksvragen

Opdat een antwoord gegeven kan worden op de hoofdonderzoeksvraag “Wat zijn de effecten van hondentrainingsprogramma’s op gedetineerden die deelnemen?”, werden vijf deelvragen opgesteld. Het antwoord op de eerste deelvraag (“**Welke effecten hebben deelname aan HTP’s op internaliserend gedrag van gedetineerden?**”) werd bestudeerd in puntje drie onder resultaten. Internaliserende gedragsproblemen werden onderverdeeld in drie subcategorieën: angst en depressie, stress en teruggetrokken gedrag. Voor angst en depressie waren de resultaten uiteenlopend. Twee van de vier studies vonden dat deelname aan een HTP leidt tot vermindering in angst en depressie. De twee andere studies vonden geen significant effect. Op vlak van stress werd in geen enkele studie een statistisch significant effect van deelname gevonden. Deelname aan een HTP in detentie zorgt met andere woorden niet voor een vermindering in stress. Slechts één studie bestudeerde de gevolgen op teruggetrokken gedrag. Alsook vonden deze onderzoekers geen effecten van deelname op teruggetrokken gedrag van gedetineerden. Over het algemeen hebben de bestudeerde HTP’s geen overduidelijk effect op internaliserend gedragsproblematieken bij deelnemers.

De tweede deelvraag luidde als volgt: “**Welke effecten hebben deelname aan HTP’s op externaliserend gedrag van gedetineerden?**” Meer bepaald kwam het antwoord op deze onderzoeksvraag tot stand in puntje vier van de resultaten. Met externaliserende gedragsproblemen werden onder andere agressie, gedragsproblemen en wangedrag in detentie bedoeld. Eveneens werd het relevant geacht om het effect van deelname op zelfcontrole van gedetineerden te bestuderen aangezien dat ervoor zorgt dat iemand deze externaliserende gedragingen kan onderdrukken. In tegenstelling tot internaliserende gedragsproblematieken, waren de resultaten voor agressief gedrag en wangedrag in detentie duidelijker. Bij vijf van de negen studies werden duidelijk significante effecten waargenomen. Bij deze studies werd deelname namelijk in verband gebracht met verminderingen van onder andere (gewelddadige) overtredingen, vandalisme, ongehoorzaamheid en (dreigen met) geweld. Twee andere studies, die het programma Dutch Cell Dogs (DCD) uit Nederland evalueerden, observeerden minder

positieve effecten. Er werd geen significant verschil tussen interventie- en controlegroep waargenomen. Maar wanneer rekening werd gehouden met bepaalde sociodemografische kenmerken, konden twee zaken vastgesteld worden. Deelname leidde enerzijds wel tot een vermindering in overtredingen bij deelnemers met een immigratieachtergrond. Anderzijds was een impact van deelname op overtredingen en agressie aanwezig bij jongere deelnemers in tegenstelling tot oudere gedetineerden waar geen gevolgen van deelname werden waargenomen. Bij de overige twee studies werden geen significante verschillen tussen interventie- en controlegroep of tussen voor- en nameting vastgesteld. Samengevat kan gesteld worden dat desondanks niet in alle studies de mate van agressie, overtredingen en wangedrag in detentie verminderde bij deelnemers, de interventie veelbelovend is ten aanzien van de externaliserende gedragsproblematieken van gedetineerden. Op vlak van zelfcontrole waren de resultaten minder hoopgevend. Drie studies onderzochten de gevolgen van deelname op zelfcontrole. Alle drie vonden ze geen of een verwaarloosbaar effect.

“Welke effecten hebben deelname aan HTP’s op het welzijn van gedetineerden?” was de derde deelonderzoeksvraag. Om deze vraag te kunnen beantwoorden, werden de gevolgen op zelfvertrouwen, zelfeffectiviteit, welzijn en levenstevredenheid onderzocht. Bovendien werden gegevens van het interview met betrekking tot algemeen welzijn van deelnemers uiteengezet. Vijf van de zes studies die het effect op zelfvertrouwen bestudeerden, vonden geen verschil bij de voor- en nameting of tussen interventie- en controlegroep. De zesde studie die het effect op zelfvertrouwen onderzocht, betrof een meta-analyse. De resultaten van deze meta-analyse op vlak van zelfvertrouwen gingen in tegen de resultaten van de vijf vorige studies. Hier werd namelijk een middelgroot tot zeer groot significant effect van deelname aan HTP’s op het zelfvertrouwen van deelnemers ontdekt. Hier dient wel bij vermeld te worden dat een grote tekortkoming binnen deze meta-analyse was dat de geïncludeerde studies gebreken vertoonden op vlak van methodologie en onderzoek (Cooke & Farrington, 2016). Dit zorgt uiteraard voor minder betrouwbare resultaten. Ook voor zelfeffectiviteit werden geen statistisch significante verschillen waargenomen tussen interventie- en controlegroep na al dan niet deel te nemen aan een HTP. Twee studies, die DCD evalueerden, deden onderzoek naar het effect op levenstevredenheid. Beide studies vonden geen veranderingen in levenstevredenheid bij deelnemers. Ten slotte, één meta-analyse bestudeerde de effecten op het welzijn van gedetineerden. Één studie die de onderzoekers hadden geïmplementeerd vond een middelgroot effect van deelname aan een HTP op het welzijn van de deelnemers. Op basis van de literatuur kan geconcludeerd worden dat deelname geen overduidelijke gevolgen heeft voor het welzijn

van gedetineerden. De medewerkers van het CAT-project nemen het tegenovergestelde waar. Zij zien namelijk verbeteringen in zelfeffectiviteit, zelfvertrouwen en welzijn van hun patiënten. Uiteraard dient kritisch omgegaan te worden met deze resultaten aangezien het CAT-project nog geen evaluatietool heeft dat voor- en nametingen uitvoert of vergelijkt met een controlegroep.

Deelvraag vier “**Welke effecten hebben deelname aan HTP’s op de sociale vaardigheden van gedetineerden?**” werd bestudeerd onder puntje twee (empathie) en puntje zes (sociaal functioneren) van de resultaten. Er werd verwacht dat empathie bij deelnemers zou stijgen ten opzichte van niet-deelnemers of na verloop van tijd. Deze verwachtingen werden niet volledig ingevuld in de resultaten. Bij drie studies werden geen significante verschillen teruggevonden tussen de interventie- en controlegroep. Eén studie vond zelfs een empathiedaling bij de helft van de interventiegroep. Een ander onderzoek vond bij zowel de interventie- als controlegroep een empathiestijging. Hierbij dient vermeld te worden dat de controlegroep in dit onderzoek eveneens bezig was met honden. Zij mochten namelijk met de honden wandelen maar ze niet trainen. Dit is met andere woorden een al iets positiever resultaat. Een zesde studie die onderzoek deed naar het effect op empathie, vond dat de interventiegroep na deelname hoger scoorde op vlak van empathie dan de controlegroep. Het verschil tussen de twee benaderde significantie. De resultaten zijn dus verdeeld. Tijdens het interview was het voor de medewerkers eveneens moeilijk om een eenduidig antwoord te geven op de vraag of deelname aan het CAT-project een stijging in empathie veroorzaakte. Naast de studies die onderzoek deden naar empathie zijn er nog twee andere studies die sociale vaardigheden bestudeerden. Eén daarvan vond geen statistisch significante verschillen tussen de interventie- en controlegroep op vlak van sociale vaardigheden. De andere studie vond daarentegen een duidelijke verbetering bij de interventiegroep ten opzichte van de controlegroep. Ook de medewerkers van het CAT-project zien verbeteringen in de omgang en samenwerking tussen patiënten. Het is duidelijk dat de literatuur en de gegevens van het interview geen eenduidig antwoord kunnen geven op deze deelvraag. Samengevat kan gesteld worden dat deelname aan een HTP sociale vaardigheden kan verbeteren maar dit is niet in elk programma en bij elke deelnemer het geval.

De bespreking van de laatste deelvraag “**Welke effecten hebben deelname aan HTP’s op recidive van (ex)gedetineerden?**” kan teruggevonden worden onder puntje zeven bij de resultaten. Het antwoord op deze vraag is positief. Drie van de vier studies, die onderzoek deden

naar het effect op recidive, zien namelijk een verkleining in de kans op recidive bij deelnemers van een HTP. De overige studie zag geen statistisch significante verbeteringen. Om recidive te voorkomen lijkt een HTP met andere woorden een veelbelovende interventie. De medewerkers van het CAT-project zien in hun HTP eveneens voordelen om het risico op recidive in de toekomst te verkleinen aangezien de patiënten arbeidsvaardigheden bijleren die hen kunnen helpen om aan een zinvolle dagbesteding te doen na vrijlating.

Kritische bedenkingen en beperkingen van het onderzoek

Desondanks de masterproef nuttige inzichten heeft opgebracht, zijn een aantal bedenkingen en beperkingen aan te merken. Ten eerste zijn de geïnccludeerde bronnen afhankelijk van de zoekstrategie van de onderzoeker. Doordat deze geen toegang had tot alle relevante bronnen en het werk in beperkte tijdspanne geschreven diende te worden, bestaat de mogelijkheid dat interessante bronnen ontglipt zijn aan de analyse. Bovendien kent elke geïnccludeerde studie zijn eigen beperkingen, wat uiteraard een invloed heeft op de kwaliteit en betrouwbaarheid van de resultaten van deze masterproef. Daarbij komt dat de geïnccludeerde studies vaak verschillend zijn op vlak van onderzoekspopulatie, soort HTP, onderzoeksdesign, duur van het programma, enz. Dit maakt het allicht moeilijk om een eenduidig antwoord te bieden op de onderzoeksvragen, wat hierboven is gebleken. Ten slotte, het interview met de medewerkers van het CAT-project heeft heel wat interessante informatie opgeleverd dat een meerwaarde is voor de resultaten vanuit de systematische literatuurstudie. Desondanks deze input is het belangrijk om steeds kritisch te blijven en op te merken dat binnen het project nog geen valide meetinstrument bestaat. Dit maakt het moeilijk om gegronde uitspraken te doen over de effectiviteit van het programma. De medewerkers van het CAT-project zijn zich hier zelf eveneens van bewust en zijn daarom bezig met het uitwerken van een meetinstrument.

Tijdens de resultatenbespreking werd vaak geen significant verschil waargenomen tussen de interventie- en controlegroep. Een kritische bedenking hierbij is dat de controlegroepen uiteraard wel andere programma's, die hun effectiviteit vaak al bewezen hebben, volgden gedurende detentie. Dit kan natuurlijk het verschil tussen beide groepen beïnvloeden en minder groot maken. Alsook kan dit ertoe leiden dat beide groepen tijdens de nameting een verbetering hebben in sociale vaardigheden, zelfbeeld, angstgevoelens, ... Met andere woorden, HTP's blijken geen wondermiddel te zijn. Uiteraard is uit sommige studies wél degelijk gebleken dat deelname effectief is in het verbeteren van een aantal zaken ten opzichte van niet-deelnemers. Vooral het verminderen van recidive en externaliserende gedragsproblemen zijn veelbelovende

gevolgen van deelname aan HTP's. Vandaar dat aan HTP's zeker niet voorbijgegaan mag worden. Bovendien zijn gedetineerden niet de enigen die bij dit soort interventie baat hebben. De (asiel)honden krijgen namelijk ook de kans op een beter leven doordat ze de basiscommando's bijgeleerd krijgen en zo gemakkelijker geadopteerd kunnen worden.

Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek en de praktijk

Aangezien de resultaten omtrent de effectiviteit van HTP's vaak uiteenlopend zijn, is het aangeraden om in de toekomst meer onderzoek te doen naar deze programma's. Opdat de programma's kunnen voortbestaan, moet aangetoond worden dat HTP's gedetineerden helpen op vlak van onder andere angst, stress, mentaal welzijn, sociale vaardigheden, re-integratie enz. Vermits vele studies naar HTP's kwalitatief en anekdotisch van aard zijn, is het aanbevolen om vooral kwantitatieve methoden te hanteren in de toekomst. Kwantitatieve onderzoeksmethoden kunnen namelijk helpen om bepaalde hypothesen en theorieën te toetsen. Zo kunnen eveneens het achterliggend mechanisme en de bestaande theorieën toegepast worden op de werking van HTP's. Om na te gaan of een interventie wel degelijk effectief is, is het aangeraden om 'randomized controlled trials' uit te voeren. Hierbij wordt gewerkt met een interventie- en controlegroep en worden gedetineerden willekeurig in één van de twee groepen geplaatst. Deze methode bestudeert best het effect van een interventie, zonder dat het beïnvloed wordt door versturende factoren. Ten slotte is uit de resultaten gebleken dat tijdens deelname aan een HTP bepaalde kenmerken verbeterden (bijvoorbeeld stress), maar dat deze vooruitgang verdween tijdens een follow-up periode. Daarom is het nodig om in toekomstig onderzoek meer in te zetten op follow-up periodes. Het is immers de bedoeling dat effecten van deelname aan HTP's ook erna aanhouden.

Ten slotte is het van belang om aan het CAT-project meer empirische aandacht te schenken. Zoals doorheen de masterproef duidelijk is gebleken, mist het project een evaluatietool. De medewerkers van het CAT-project zijn zich hier eveneens van bewust. Daarom werd de masterstudente ingeschakeld om dit evaluatietool te ontwikkelen. Meer empirische aandacht is nodig om de overheid te overtuigen dat het project wel degelijk waardevol is. Op die manier krijgt het legitimiteit, zullen meer subsidies vrijgemaakt worden en kan het voortbestaan.

PERSTEKST

Gedetineerden die (asiel)honden trainen: een win-winsituatie? Een systematisch onderzoek naar de effectiviteit van hondentrainingsprogramma's in detentie

Augustus, 2022

Gedetineerden die asielhonden trainen in detentie zodat de honden gemakkelijker geadopteerd geraken, het klinkt enorm voordelig voor de honden. Maar wat zijn de voordelen voor de gedetineerden? Een masterstudente criminologie aan de Universiteit van Gent trachtte dit te onderzoeken. Aan de hand van een systematische literatuurstudie van wetenschappelijke bronnen en een interview met medewerkers van het CAT-project uit het psychiatrisch centrum Sint-Jan-Baptist te Zelzate, werd onderzocht wat de effecten zijn van deelname aan een hondentrainingsprogramma (HTP) voor gedetineerden.

De opzet van het onderzoek was een antwoord te bieden op volgende onderzoeksvraag: “Wat zijn de effecten van hondentrainingsprogramma's op gedetineerden die deelnemen?”. De onderzoekster had namelijk al onderzoek gevoerd rondom dit onderwerp in haar bachelorproef. Daarbij werd duidelijk dat HTP's een goed potentieel bezitten om gedetineerden te helpen bij het verbeteren van onder andere empathie, welzijn, sociale vaardigheden en het verminderen van bijvoorbeeld angst, stress en recidive. Een kritische bedenking ontstond hierbij, namelijk dat het onderzoek en de resultaten binnen dit onderzoeksdomein nog niet 100% betrouwbaar zijn. Vaak zijn de studies hiernaar anekdotisch en worden geen gevalideerde meetschalen gebruikt. Ook worden frequent geen voor- en nameting en/of een controlegroep gehanteerd. Dit maakt het uiteraard moeilijk om effecten van deelname op gedetineerden te meten.

Het onderzoek

Omwille van die gebreken in het onderzoek naar de effectiviteit van HTP's, is een systematische literatuurstudie uitgevoerd. Hierbij werden enkel studies geïncludeerd die ofwel een voor- en nameting en/of een controlegroep gebruikten, ofwel een meta-analyse was. Op die manier bleven de minder veralgemeende en onbetrouwbare studies uit de analyse. Bovendien werd het nuttig geacht een Belgisch initiatief te bestuderen, zo kwam de studente uit bij het CAT-project te Zelzate. In dit project dienen geïnterneerden asielhonden te trainen en basiscommando's bij te leren opdat de hond daarna kan geadopteerd worden door mensen in de gemeenschap. Twee medewerkers van het project waren bereid mee te werken aan het onderzoek en wilden via een interview meer uitleg geven over het CAT-project.

De resultaten

De bovengenoemde onderzoeksvraag werd voor het verzamelen van de data opgesplitst in vijf grote groepen van mogelijke effecten. Zo werd onderzocht welke effecten deelname aan een HTP in detentie heeft op het internaliserend en externaliserend gedrag, welzijn en zelfontwikkeling, sociale vaardigheden en recidive van gedetineerden. Er werd verwacht dat deze vijf zaken verbeterden naargelang een gedetineerde deelneemt aan een HTP. Echter, de resultaten vertoonden verschillen in effectiviteit. Na het analyseren van de geïncludeerde bronnen en het interview werd snel duidelijk dat een eenduidig antwoord geven op de onderzoeksvraag niet zo makkelijk was. Zo is uit de systematische literatuurstudie gebleken dat sommige HTP's effectief zijn in het verminderen van bijvoorbeeld wangedrag in detentie, overtredingen, angst en depressieve gedachten. Bovendien is in sommige studies deelname aan een HTP in verband gebracht met betere sociale vaardigheden en minder recidive. Desondanks enkele hoopgevende resultaten, toonden andere studies helemaal geen verschil aan tussen deelnemers en niet-deelnemers. Er kan geconcludeerd worden dat HTP's in detentie veelbelovend kunnen zijn op sommige vlakken. Maar aangezien de resultaten soms tegenstrijdig waren op vlak van effectiviteit, is meer en grootschaliger onderzoek nodig. Wat het CAT-project betreft, zijn de resultaten meer eenduidig. De medewerkers vertelden namelijk in het interview dat ze bij de deelnemers van het project duidelijke effecten waarnemen van het HTP. Zo ervaren ze dat de geïnterneerden beter overeenkomen met elkaar, wat ervoor niet het geval was. Ook nemen ze waar dat deelnemers zich zinvol voelen, ze leren verantwoordelijkheden opnemen en leren bovendien arbeidsvaardigheden. Dit vergemakkelijkt het re-integratieproces en de medewerkers geloven dat recidive hierdoor voorkomen kan worden. Waar de medewerkers zich van bewust zijn, is dat het project nog geen evaluatietool heeft. Dit maakt het moeilijk om betrouwbare uitspraken te doen en aan te tonen of die veranderingen wel degelijk te wijten zijn aan deelname aan het HTP.

Aanbevelingen voor de toekomst

Uit de resultaten is duidelijk geworden dat de effectiviteit van HTP's niet in elk onderzoek aangetoond wordt. Daarom is het aanbeloven om meer en grootschaliger onderzoek uit te voeren naar bestaande HTP's en de effecten ervan op gedetineerden. Aangezien sommige resultaten wel degelijk veelbelovend zijn in het verminderen van onder andere wangedrag en recidive, mag dit type interventie niet afgeschreven worden. In de toekomst zullen nog meer HTP's op een kwantitatieve manier geëvalueerd moeten worden. Zo kan met meer zekerheid geconcludeerd worden op welke vlakken HTP's nu echt effectief zijn. Ten slotte is het aan te raden om bestaande theorieën toe te passen op de werking van HTP's. Dit kan duidelijkheid scheppen omtrent het achterliggend werkingsmechanisme van HTP's op gedetineerden.

BIBLIOGRAFIE

- Allison, M., & Ramaswamy, M. (2016). Adapting animal-assisted therapy trials to prison based animal programs. *Public Health Nursing, 33*(5), 472-480.
<https://doi.org/10.1111/phn.12276>
- Born, M. P., & Mol, S. T. (2006). Het kwantitatief integreren van empirische studies: de methode van meta-analyse. *Gedrag & Organisatie, 19*(3), 251-271.
<https://doi.org/10.5117/2006.019.003.004>
- Breuls, F. (2022, 23 april). *Gedetineerden trainen honden met gedragsproblemen: "Ik help de hond en mezelf om socialer te worden"*. vrtnws. Geraadpleegd op 7 juli 2022, van <https://www.vrt.be/vrtnews/nl/2022/04/28/gevangenen-uit-hasselt-trainen-asielhonden-hierdoor-kunnen-ze-i/>
- Britton, D. M., & Button, A. (2006). Prison pups: Assessing the effects of dog training programs in correctional facilities. *Journal of Family Social Work, 9*(4), 79-95.
https://doi.org/10.1300/J039v09n04_06
- Catproject (2022). *Wat?*. Catproject. Geraadpleegd op 11 april 2022, van <https://www.catproject.be/wat/>
- Cooke, B. J., & Farrington, D. P. (2016). The effectiveness of dog-training programs in prison: A systematic review and meta-analysis of the literature. *The Prison Journal, 96*(6), 854-876. <https://doi.org/10.1177/0032885516671919>
- Cooper, H., Hedges, L. V., & Valentine, J. C. (Eds.). (2019). *The handbook of research synthesis and meta-analysis*. Russell Sage Foundation.
- Daansen, P., Verdels, A., & Hafkenscheid, A. (2016). Therapeutische relatie en empathie in cognitieve gedragstherapie. *Tijdschrift voor Psychotherapie, 42*(3), 169-185.
<https://doi.org/10.1007/s12485-016-0131-2>
- Duindam, H. M., Asscher, J. J., Hoeve, M., Stams, G. J. J., & Creemers, H. E. (2020). Are we barking up the right tree? A meta-analysis on the effectiveness of prison-based dog programs. *Criminal justice and behavior, 47*(6), 749-767.
<https://doi.org/10.1177/0093854820909875>
- Duindam, H. M., Creemers, H. E., Hoeve, M., & Asscher, J. J. (2021a). A quasi-experimental study on the effectiveness of Dutch Cell Dogs in incarcerated youth. *International journal of offender therapy and comparative criminology, 65*(5), 644-666.
<https://doi.org/10.1177/0306624X20983748>

- Duindam, H. M., Creemers, H. E., Hoeve, M., & Asscher, J. J. (2021b). Breaking the chains? The effects of training a shelter dog in prison on criminal behavior and recidivism. *Applied Developmental Science*, 1-14. <https://doi.org/10.1080/10888691.2021.2007768>
- Duindam, H. M., Creemers, H. E., Hoeve, M., & Asscher, J. J. (2021c). Who lets the dog in? Differential effects of a dog-training program for incarcerated adults. *Anthrozoös*, 34(6), 839-861. <https://doi.org/10.1080/08927936.2021.1938405>
- Dutch Cell Dogs. (z.d.). *Over ons*. Stichting Dutch Cell Dogs. Geraadpleegd op 7 juli 2022, van <https://dutchcelldogs.nl/over-ons/dutch-cell-dogs/>
- EdInstruments. (z.d.). Basic Empathy Scale (BES). Geraadpleegd op 12 augustus 2022, van <https://edinstruments.com/instruments/basic-empathy-scale-bes>
- Favril, L., & Dirkzwager A. (2019). De psychische gezondheid van gedetineerden in België en Nederland: een systematisch overzicht. *Tijdschrift voor Criminologie*, 61(1), 5-33. <https://doi.org/10.5553/TvC/0165182X20190610001001>
- Flynn, E., Combs, K. M., Gandenberger, J., Tedeschi, P., & Morris, K. N. (2020). Measuring the psychological impacts of prison-based dog training programs and in-prison outcomes for inmates. *The Prison Journal*, 100(2), 224-239. <https://doi.org/10.1177/0032885519894657>
- Fournier, A. K., Geller, E. S., & Fortney, E. V. (2007). Human-animal interaction in a prison setting: Impact on criminal behavior, treatment progress, and social skills. *Behavior and social issues*, 16(1), 89-105. <https://doi.org/10.5210/bsi.v16i1.385>
- Furst, G. (2006). Prison-based animal programs: a national survey. *The prison journal*, 86(4), 407-430. <https://doi.org/10.1177/0032885506293242>
- Furst, G. (2007). Without words to get in the way: Symbolic interaction in prison-based animal programs. *Qualitative Sociology Review*, 3(1), 96-109. <https://doi.org/10.18778/1733-8077.3.1.07>
- Furst, G., & Houser, K. (2021). Hirschi's Social Bond Theory: how human-animal interactions explain the effectiveness of carceral dog training programs. *Journal of Offender Rehabilitation*, 60(5), 291-310. <https://doi.org/10.1080/10509674.2021.1931626>
- Glenk, L. M. (2017). Current perspectives on therapy dog welfare in animal-assisted interventions. *Animals*, 7(2), 1-17. <https://doi.org/10.3390/ani7020007>
- Gough, D., Thomas, J., & Oliver, S. (2012). Clarifying differences between review designs and methods. *Systematic reviews*, 1(1), 1-9. <https://doi.org/10.1186/2046-4053-1-28>

- Grommon, E., Carson, D. C., & Kenney, L. (2018). An experimental trial of a dog-training program in a juvenile detention center. *Journal of Experimental Criminology*, 16(2), 299-309. <https://doi.org/10.1007/s11292-018-9346-2>
- Haggerty, K. D., & Bucerius, S. (2020). The proliferating pains of imprisonment. *Incarceration*, 1(1), 1-16. <https://doi.org/10.1177/2632666320936432>
- Han, T. M., Gandenberger, J., Flynn, E., Sharma, J., & Morris, K. N. (2021). Empowerment theory and prison-based dog training programs. *Journal of social work*, 21(6), 1360-1376. <https://doi.org/10.1177/1468017320954350>
- Haney, C. (2021). Solitary Confinement is not “solitude”: the worst case scenario of being “alone” in prison. In R.J. Coplan, J.C. Bowker, & L.J. Nelson (Eds.), *The handbook of solitude: psychological perspectives on social isolation, social withdrawal, and being alone, second edition* (pp.390-403). John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9781119576457.ch28>
- Haringsma, R. (2019, 1 juli). *Zelfvertrouwen. Alles wat je moet weten (definitie, tips, vragenlijst)*. De Psycholoog. Geraadpleegd op 15 juli 2022, van <https://www.depsycholoog.nl/zelfvertrouwen/#wat-is-zelfvertrouwen>
- Have, A. (2018, 19 september). *Externaliserend gedrag vraagt om kijken naar mogelijkheden*. Blik op hulp. Geraadpleegd op 13 juli 2022, van <https://blikophulp.nl/externaliserend-gedrag-mogelijkheden/>
- Hill, L. B. (2016). *Becoming the person your dog thinks you are: An assessment of Florida prison-based dog training programs on prison misconduct, post-release employment and recidivism* (Publicatienr. 10120712) [PhD Thesis, Florida State University]. ProQuest.
- Hirschi, T. (1969). Key idea: Hirschi’s social bond/social control theory. *Key ideas in criminology and criminal justice*, 55-69.
- Humby, L., & Barclay, E. (2018). Pawsitive solutions: An overview of prison dog programs in Australia. *The Prison Journal*, 98(5), 580-603. <https://doi.org/10.1177/0032885518793951>
- Johnson, R. A., Odendaal, J. S., & Meadows, R. L. (2002). Animal-assisted interventions research: Issues and answers. *Western Journal of Nursing Research*, 24(4), 422-440. <https://doi.org/10.1177/01945902024004009>
- Jolliffe, D., & Farrington, D.P. (2006). Development and validation of the Basic Empathy Scale. *Journal of adolescence*, 29(4), 589-611. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2005.08.010>

- Karkdijk, E. M., Duindam, H. M., Deković, M., Creemers, H. E., & Asscher, J. J. (2022). A Friend in Prison: Human-Animal Bond, Stress and Self-Esteem of Detained Juveniles in Dutch Cell Dogs. *Animals*, *12*(646), 1-16. <https://doi.org/10.3390/ani12050646>
- Kennedy, C. E., Fonner, V. A., Armstrong, K. A., Denison, J. A., Yeh, P. T., O'Reilly, K. R., & Sweat, M. D. (2019). The Evidence Project risk of bias tool: assessing study rigor for both randomized and non-randomized intervention studies. *Systematic reviews*, *8*(1), 1-10. <https://doi.org/10.1186/s13643-018-0925-0>
- Khan, K. S., Kunz, R., Kleijnen, J., & Antes, G. (2003). Five steps to conducting a systematic review. *Journal of the royal society of medicine*, *96*(3), 118-121. <https://doi.org/10.1258/jrsm.96.3.118>
- Kodden, B. (2020, 30 maart). *Zelfeffectiviteit, wat is het?* Management Impact. Geraadpleegd op 15 juli 2022, van <https://www.managementimpact.nl/artikel/zelfeffectiviteit-wat-is-het/>
- Laub, J. H., & Sampson, R. J. (2001). Understanding desistance from crime. *Crime and justice*, *28*, 1-69. <https://doi.org/10.1086/652208>
- Leonardi, R. J. (2016). *Paws for Progress: The development and evaluation of the first prison based dog training programme in the UK* [PhD Thesis, University of Stirling].
- Listwan, S. J., Sullivan, C. J., Agnew, R., Cullen, F. T., & Colvin, M. (2013). The pains of imprisonment revisited: The impact of strain on inmate recidivism. *Justice Quarterly*, *30*(1), 144-168. <https://doi.org/10.1080/07418825.2011.597772>
- Ljujic, V., Homburg, G., & Zoetelief, I. (2021, mei). *Evidence-based interventies tijdens detentie*. <https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/3067/3168-evidence-based-interventies-tijdens-detentie-volledige-tekst.pdf?sequence=1>
- Martín-Albo, J., Núñez, J. L., Navarro, J. G., & Grijalvo, F. (2007). The Rosenberg Self-Esteem Scale: translation and validation in university students. *The Spanish journal of psychology*, *10*(2), 458-467. <https://doi.org/10.1017/S1138741600006727>
- Minton, C. A., Perez, P. R., & Miller, K. (2015). Voices from behind prison walls: The impact of training service dogs on women in prison. *Society & Animals*, *23*(5), 484-501. <https://doi.org/10.1163/15685306-12341379>
- Morrison, M. L. (2007). Health benefits of animal-assisted interventions. *Complementary health practice review*, *12*(1), 51-62. <https://doi.org/10.1177/1533210107302397>

- Munn, Z., Peters, M. D., Stern, C., Tufanaru, C., McArthur, A., & Aromataris, E. (2018). Systematic review or scoping review? Guidance for authors when choosing between a systematic or scoping review approach. *BMC medical research methodology*, 18(1), 1-7. <https://doi.org/10.1186/s12874-018-0611-x>
- Offermans, J. E., Duindam, H. M., Asscher, J. J., Stams, G. J. J., & Creemers, H. E. (2020). Brief report: The effectiveness of Dutch Cell Dogs: A multiple case experimental study. *Clinical child psychology and psychiatry*, 25(4), 1015-1021. <https://doi.org/10.1177/1359104520940744>
- Plochg, T., & Van Zwieten, M. C. B. (2007). Kwalitatief onderzoek. In T. Plochg, R.E. Juttmann, N.S. Klazinga & J.P. Mackenbach (Red.), *Handboek gezondheidszorgonderzoek* (pp. 77-93). Bohn Stafleu van Loghum
- Pollock, A., & Berge, E. (2018). How to do a systematic review. *International Journal of Stroke*, 13(2), 138-156. <https://doi.org/10.1177/1747493017743796>
- Quist-Adade, C. (2019). *Symbolic interactionism: The basics*. Vernon Press.
- Raypole, C. (2021, 8 september). *Anxiety isn't just a passing state – Sometimes, it's more of a trait*. Healthline. Geraadpleegd op 12 juli 2022, van <https://www.healthline.com/health/anxiety/what-is-trait-anxiety>
- Sanders, C. R. (1993). Understanding dogs: Caretakers' attributions of mindedness in canine human relationships. *Journal of contemporary ethnography*, 22(2), 205-226. <https://doi.org/10.1177/089124193022002003>
- Seivert, N. P., Cano, A., Casey, R. J., Johnson, A., & May, D. K. (2018). Animal assisted therapy for incarcerated youth: A randomized controlled trial. *Applied developmental science*, 22(2), 139-153. <https://doi.org/10.1080/10888691.2016.1234935>
- Staples, M., & Niazi, M. (2007). Experiences using systematic review guidelines. *Journal of Systems and Software*, 80(9), 1425-1437. <https://doi.org/10.1016/j.jss.2006.09.046>
- Van Dale (2022). Empathie. *Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal*. Van Dale. <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/EMPATHIE#.YujluXZBzXo>
- van Male, J. (2011). Methoden en technieken in kwalitatief onderzoek. *KWALON*, 16(2), 6-13. <https://doi.org/10.5117/2011.016.002.006>
- Van Wormer, J., Kigerl, A., & Hamilton, Z. (2017). Digging deeper: Exploring the value of prison-based dog handler programs. *The Prison Journal*, 97(4), 520-538. <https://doi.org/10.1177/0032885517712481>

Vinck, S.E. (2021, 23 juni). *Zelfcontrole vraagt om een scala aan andere vaardigheden*. Blik op Hulp. Geraadpleegd op 13 juni, van <https://blikophulp.nl/zelfcontrole/>

Zijlstra, E., de Boer, A., & Sijp, A. (2019). Wat helpt leerlingen met internaliserende problemen op school?. *Kind & Adolescent Praktijk*, 18(4), 24-30.
<https://doi.org/10.1007/s12454-019-0041-x>

Zimmerman, M. A. (1995). Psychological Empowerment: Issues and Illustrations. *American Journal of Community Psychology*, 23(5), 581-599.
<https://doi.org/10.1007/BF02506983>

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: DATA MANAGEMENT PLAN

Systematische literatuurstudie naar de effecten van hondentrainingsprogramma's in gevangenis

Law & Criminology DMP +

ADMINISTRATIVE DATA

Date of first version

18/04/2022

Date of last update

10/07/2022

1. DATA COLLECTION

1.1 What data will you collect or create?

Door middel van 1 semi-gestructureerd interview wil er informatie bekomen worden. De empirische informatie die bekomen zal worden uit het interview dient ter ondersteuning van de systematische literatuurstudie. Het betreft een interview van ongeveer 44 minuten lang. De interviewvragen peilen naar een specifiek project, namelijk het CAT-Project waarin geïnterneerden honden dienen te trainen als een therapievorm. Het interview zal opgenomen worden met een recorder van een smartphone. Na het uittypen van het interview zal het opgenomen gesprek verwijderd worden. Bovendien hebben de respondenten hiervoor toestemming gegeven. Het interview zal getranscribeerd worden, dit zal wel bewaard worden. Het betreft dus 1 interview waarin 2 medewerkers bevestigd worden van het CAT-Project.

1.2 How will the data be collected or created?

Het interview zal online plaatsvinden via een MS Teams vergadering omwille van praktische redenen. Het interview gesprek zal opgenomen worden met de recorder van mijn smartphone. Onmiddellijk na het gesprek zal de opname overgezet worden op Google Drive opdat het veilig bewaard wordt. Nadien wordt het gesprek getranscribeerd. Hierbij zal letterlijk overgetypt worden wat de respondenten en de onderzoeker zeggen. Wanneer dit interview getranscribeerd is, zal het verwijderd worden van zowel de smartphone als Google Drive. In het uitgetypt bestand zullen geen namen gebruikt worden van respondenten. Er wordt verwezen naar hen als 'therapeut' en 'stagiair'. De identiteit van de respondenten kan aldus niet achterhaald worden en er wordt nooit letterlijk verwezen naar hun identiteit. Nadien wordt het interview gelezen en zullen er kleurencodes aangebracht worden om bepaalde thema's te gaan herkennen opdat dit gelinkt kan worden aan de resultaten van de systematische literatuurstudie.

2. DATA DOCUMENTATION AND METADATA

2.1 How will you document the data?

Het interview zal uitgetypt worden en enkel het getranscribeerd interview zal bewaard worden. De opname zal dus verwijderd worden van zowel de smartphone als Google Drive zodat niemand misbruik kan maken van deze data. Het interview zal niet door een specifiek codeerprogramma gaan aangezien het gaat over slechts 1 interview. De onderzoeker zal trachten op het interview kleurcodes aan te brengen om op die manier thema's te gaan herkennen die relevant zijn voor de systematische literatuurstudie. Door middel van citaten zullen de resultaten van het kwalitatief interview dan toegevoegd worden aan de masterproef.

Doorheen de masterproef en het uitgeschreven interview worden de namen van de respondenten nooit bekendgemaakt. Er wordt naar hen verwezen als 'therapeut' en 'stagiair'.

3. ETHICS, LEGAL ISSUES AND CONFIDENTIALITY

3.1 How will you manage ethics? Choose one of the options from the dropdown menu and briefly motivate your choice in the 'Comment' box below.

- Approval by the Ethical Committee of the Faculty is neither required nor desirable

Voor dit onderzoek is goedkeuring van de Ethische Commissie van de Faculteit niet nodig aangezien de respondenten medewerkers zijn binnen het CAT-Project. Ze worden in de interviews niet bevraagd naar specifieke geïnterneerden of dergelijke maar puur naar de werking van het CAT-Project en de eventuele effecten ze waarnemen op geïnterneerden die honden trainen. Hierbij geven ze enkel beschrijvende voorbeelden maar gebruiken geen namen of informatie van de geïnterneerden.

De twee respondenten worden voor deelname uiteraard geïnformeerd over hun rechten tijdens deelname aan het onderzoek via een informed consent. Hierin staat vermeld dat hun deelname volledig vrijwillig moet zijn en dat ze gedurende het onderzoek eender welk moment het onderzoek kunnen verlaten indien ze dit wensen. Alsook blijft de anonimiteit van de respondenten ten alle tijden verzekerd.

Na het uitschrijven van het interview wordt de opname verwijderd en na het indienen van de masterproef (en het geslaagd zijn), wordt de transcriptie alsook verwijderd. De relevante data en informatie uit het interview worden aan de masterproef toegevoegd door middel van citaten. In deze citaten worden geen namen of informatie die naar iemands identiteit verwijst, toegevoegd.

3.2 How will you manage any confidentiality issues?

De respondenten hebben voorafgaand aan hun deelnamen een informed consent moeten lezen en ondertekenen. Hierin staat dat hun deelname vrijwillig is en dat ze ten alle tijden hun deelname mogen stopzetten. Alsook zal de masterproef naar hun doorgemailed worden zodat ze die kunnen lezen en eventueel opmerkingen kunnen geven.

3.3 How will you manage intellectual property rights issues?

In de masterproef wordt duidelijk verwezen naar het CAT-Project en vooraleer de onderzoeker resultaten bespreekt die afkomstig zijn van het interview, zal duidelijk gemaakt worden dat die informatie afkomstig is van de respondenten. Zoals hiervoor al aangehaald, zal de informatie niet gebruikt worden voor derden en wordt het uitsluitend gebruikt voor de masterproef. De respondenten wensen ook graag de masterproef te lezen wanneer deze af is. Dan kunnen ze het zelf nalezen en eventueel opmerkingen geven als ze met iets niet akkoord zijn.

4. DATA STORAGE AND BACKUP DURING RESEARCH

4.1 How will you store and backup data during research?

De data verkregen van het interview zal enkel en alleen op de persoonlijke laptop van de onderzoeker terecht komen. Dit is veilig aangezien deze laptop beveiligd is met een persoonlijke login waar alleen de onderzoeker zelf toegang tot heeft. Nadat het interview getranscribeerd is, wordt de opname verwijderd. Op het einde van de masterproef en na indiening wordt het uitgetypte alsook verwijderd.

4.2 How will you ensure that stored data are secure?

De data zal enkel op de laptop van de onderzoeker komen te staan en nadien wordt de data verwijderd. In het getranscribeerde interview wordt er geen namen gebruik. Op deze manier is er geen toegang tot de data voor andere personen dan de onderzoeker. Als de data toch gelekt zou worden, staat er geen persoonlijke informatie aangezien alles geanonimiseerd is. Zo kan er geen misbruik gemaakt van worden door derden.

5. DATA SELECTION AND PRESERVATION AFTER RESEARCH

5.1 Which data should be retained for preservation and/or sharing?

Zowel de opname als het getranscribeerd interview zullen na afronding van de masterproef vernietigd worden. Het enige dat zal gedeeld worden en aldus bewaard worden zijn de citaten in de masterproef afkomstig van het interview. Maar zoals hierboven al vermeld is deze informatie in de masterproef volledig geanonimiseerd en wordt er aldus niet verwezen naar een de identiteit van de respondenten.

5.2 What is the long-term preservation plan for the selected datasets?

Alle data zal verwijderd worden na afstuderen. Enkel de masterproef zelf zal hoogstwaarschijnlijk bewaard worden door de bibliotheek van de faculteit. Maar zoals hierboven al vermeld, de informatie in de masterproef kan niet teruggebracht worden tot de identiteit van de respondenten.

6. DATA SHARING

6.1 Are any restrictions on data sharing required?

Zoals hierboven al vermeld, heeft enkel de onderzoeker toegang tot de data. De data zal dus niet gedeeld worden enkel in de vorm van citaten in de masterproef. Maar deze is volledig geanonimiseerd. Beide respondenten hebben eveneens een informed consent getekend waarin ze de toestemming geven voor de data te gebruiken om te analyseren en te rapporteren in het onderzoek.

6.2 How will you share data selected for sharing?

Enkel de data in de masterproef zal gedeeld worden met de promotor en de faculteitsbibliotheek. Voor de rest zal de data na afstuderen verwijderd worden. De data die dus gedeeld wordt is volledig geanonimiseerd en verwijst niet naar de identiteit van de respondenten.

7. RESPONSABILITIES AND RESOURCES

7.1 Who will be responsible for data management?

De onderzoeker zelf is verantwoordelijk voor de databeheer. Indien er onduidelijkheden zijn kan de promotor altijd geraadpleegd worden.

7.2 Will you need additional resources to implement your DMP?

Nee, het enige wat nodig is voor het verzamelen en bewaren van de data is een recorder (smartphone van de onderzoeker), Word en Google Drive (deze zijn eveneens aanwezig op de laptop van de onderzoeker).

GDPR RECORD

COLLECTION AND PROCESSING OF PERSONAL DATA

1.Are you collecting or processing personal data?

-Yes

Er wordt een opname van het gesprek gemaakt alsook worden persoonsgegevens uitgewisseld omdat de respondenten graag op de hoogte worden gehouden van de masterproef. Bovendien wordt de functie van de respondenten besproken.

2. In what format are you collecting or processing the personal data?

- Digital

- On paper

Er is een combinatie van beide aangezien het gesprek digitaal verloopt en opgenomen wordt. Maar daarna wordt het uitgeschreven op papier en zal het in de masterproef in een geschreven vorm terechtkomen.

3. Are you collecting or processing primary personal data and/or secondary personal data?

- Primary personal data

De data is verzameld door een gestructureerd interview met 2 respondenten. Zij vertellen informatie die de onderzoeker als primair empirisch materiaal gebruikt in de masterproef ter ondersteuning van de systematische literatuurstudie.

4. If you are processing secondary personal data, will you inform the persons whose personal data are being processed or have they already been informed?

Niet van toepassing

5. If no, explain why it is impossible or why it would take a disproportionate effort to inform the persons whose personal data are being processed.

Niet van toepassing

6. How will the personal data be processed?

- Anonymised (explain below)

In de rapportering van de data worden alle persoonsgegevens eruit gefilterd. Het is dus niet mogelijk om de identiteit van de respondenten te achterhalen.

7. If you are going to process personal data in a pseudonymised form, describe the method of pseudonymisation, where you will keep the key, and who has access to it.

Niet van toepassing

CATEGORIES OF PERSONAL DATA & DATA SUBJECT

8. Are you collecting/processing any of the following special categories of data?

- Biometric data for the purpose of uniquely identifying a natural person, such as audio recordings of voices, fingerprints, facial images, iris scans

De audio van het interview wordt opgenomen met de recorder van de smartphone van de onderzoeker.

9. Which other categories of personal data are you collecting/processing?

- Identification data (names, titles, addresses, phone numbers, passport numbers, IP addresses, cookies, electronic location data (GPS, mobile phone)...))
- Personal characteristics (age, gender, date of birth, marital status, nationality...)

- Education and training
- Occupation and profession
- Audio and video recordings

De respondenten vertellen hun naam, functie, e-mailadres, opleiding. Alsook wordt er een opname gemaakt van het gesprek.

10. Whose personal data are you collecting/processing?

- Others (please specify below)

2 medewerkers van CAT-Project vertellen over het verloop van het programma en hun functie daarin. Soms wordt er gevraagd specifieke casussen/voorbeelden te geven van de praktijk. Hierbij gaat het over geïnterneerden die honden trainen. Maar uiteraard vertellen de medewerkers geen persoonsgegevens. Het zijn dus puur voorbeelden en de personen kunnen niet geïdentificeerd worden.

11. Will your research be seriously hampered if the persons whose personal data are being collected/processed exercise their right to access, to rectification, to restriction of processing, to be forgotten, to data portability and/or to object?

- No

Het interview dient in deze masterproef als ondersteuning voor de systematische literatuurstudie. Het is met andere woorden een interessante meerwaarde en ondersteuning maar de methodologie die in deze masterproef voornamelijk gebruikt wordt is aldus de systematische literatuurstudie. Maar dat neemt niet weg dat het interview een goede aanvulling is en als een Belgisch voorbeeld kan dienen.

12. If yes, please justify the need to deviate from one or more of the rights mentioned in question 11. A justification is required for each deviation.

Niet van toepassing

PURPOSE(S) OF THE PROCESSING

13. What is/are the purpose(s) of the personal data processing?

Het doel van de verwerking van de data is om een meerwaarde te bieden voor de systematische literatuurstudie naar hondentrainingsprogramma's. De data die verkregen wordt vanuit het interview kan dienen als een Belgisch voorbeeld en met andere woorden als een mooie aanvulling dienen voor de systematische literatuurstudie aangezien die voornamelijk gebaseerd is op internationale literatuur.

14. What is the legal ground for the processing? If the data are being processed for multiple purposes, you must describe the legal ground for each purpose.

- The research will be performed in the public interest, which means that it will lead to an increase of knowledge and insight to the direct or indirect benefit of society.

De resultaten van het onderzoek zijn van belang voor de penitentiaire instanties die werken met gedetineerden/geïnterneerden en hun terugkeer naar de maatschappij. Alsook is het

belangrijk om na te gaan of hondentrainingsprogramma's in detentie effectief zijn opdat de interventie meer legitimiteit krijgt vanuit politiek en beleid.

15. If you are processing special categories of personal data (see question 8), on which exception is this based?

- The processing is necessary for reasons of substantial public interest.

De informatie die verkregen wordt via de respondenten is belangrijk om mede aan te tonen of de interventie hondentrainingsprogramma's in detentie effectief is. Daarom is het van algemeen belang aangezien recidive en vlotte reïntegratie van gedetineerden iedereen aanbelangt.

GDPR RESPONSIBILITY

16. Which institution(s) is/are involved in the research?

Ghent University

17. Is there another university, hospital, research institute or partner involved in the research (besides Ghent University and/or Ghent University Hospital)?

No

18. Please specify who determines the purposes ('why') and the means ('how') of the research.

This is determined within Ghent University: UGent is the data controller.

DATA TRANSFERS & CATEGORIES OF RECIPIENTS

19. Are you disclosing/sharing/transferring personal data beyond your project team, either with recipients in UGent or UZ Gent, or with external recipients during or after your research?

- Yes

De masterproef en aldus de gegevens vanuit het interview zullen door de UGent bewaard worden. De masterproef kan dus geraadpleegd worden door derden en kan eventueel gebruikt worden voor verdere wetenschappelijke doeleinden maar zoals hiervoor al vermeld, zal alle persoonlijke informatie geanonimiseerd worden. Verder wordt de masterproef met de respondenten zelf gedeeld aangezien zij hiervoor interesse hebben.

20. If yes, to or with which categories of recipients are the personal data being disclosed/shared/transferred?

- The persons whose personal data are being collected/processed
- Personal contacts of the data subjects
- Other researchers within UGent or UZ Gent
- Other researchers within your department

21. If yes, where are the personal data being disclosed/shared/transferred to?

Belgium

22. What is/are the purpose(s) of the data transfer?

Het doel van de gegevensoverdracht is dat andere studenten en onderzoekers binnen de UGent de masterproef kunnen raadplegen indien ze interesse hebben hierin. Alsook willen de medewerkers binnen het CAT-Project dit ook kunnen raadplegen omwille van interesse.

23. What is the legal ground for the data transfer? If there will be multiple data transfers, you need to indicate the legal ground for each data transfer.

The transfer will be performed in the public interest, which means that it will lead to an increase of knowledge and insight to the direct or indirect benefit of society.

RETENTION PERIOD

24. What is the envisaged retention period for the different categories of personal data? Please motivate.

De opname van het interview wordt bewaard totdat het interview getranscribeerd is. Het getranscribeerde interview wordt bewaard totdat de onderzoeker afgestudeerd is.

RISK ANALYSIS

25. To analyse the possible risks associated with the processing of personal data, please tick the boxes that apply to this research.

Special categories of personal data are processed in this research (see question 8).

26. Does the research constitute a probable high-risk processing? If you ticked two or more boxes in question 25, the answer is 'yes'.

No

SECURITY MEASURES

27. What technical and organisational security measures are in place to protect personal data?

I hereby confirm that I carry out my research in accordance with the guidelines on information security of UGent and/or UZ Gent.

28. If you have motivated the need to deviate from one or more of the rights of the persons whose personal data you are collecting/processing in question 11 and 12, please describe which safeguards are put in place to protect their rights and freedoms.

Niet van toepassing

BIJLAGE 2: INFORMED CONSENT

Ik, ondergetekende, ...
verklaar hierbij dat ik, als participant aan de Masterproef onder leiding van Matilde Verwimp van de Universiteit Gent

- (1) de uitleg over de aard van de vragen en de taken die tijdens dit onderzoek zullen worden aangeboden, heb gekregen en dat mij de mogelijkheid werd geboden om bijkomende informatie te verkrijgen;
- (2) totaal uit vrije wil deelneem aan het wetenschappelijk onderzoek;
- (3) de toestemming geef aan de onderzoekers om mijn resultaten op vertrouwelijke wijze te bewaren en te verwerken en anoniem te rapporteren;
- (4) op de hoogte ben van de mogelijkheid om mijn deelname aan het onderzoek op ieder moment stop te zetten en dit zonder opgave van reden;
- (5) weet dat niet deelnemen of mijn deelname aan het onderzoek stopzetten op geen enkele manier negatieve gevolgen heeft voor mij
- (6) weet dat ik op aanvraag een samenvatting van de onderzoeksbevindingen kan krijgen nadat de studie is afgerond en de resultaten bekend zijn;
- (7) geef toestemming dat mijn data gebruikt worden voor verder analyse door andere onderzoekers na volledige anonimisering;
- (8) weet dat UGent de verantwoordelijke eenheid is m.b.t. persoonsgegevens verzameld tijdens het onderzoek. Ik weet dat de data protection officer me meer informatie kan verschaffen over de bescherming van mijn persoonlijke informatie. Contact: Hanne Elsen (privacy@ugent.be).

Gelezen en goedgekeurd op ..... (datum),

Handtekening van de participant: .....

Naam van de verantwoordelijke onderzoeker: **Matilde Verwimp**

BIJLAGE 3: INTERVIEWVRAGEN CAT-PROJECT INTERVIEW

INTERVIEWVRAGEN MASTERPROEF MATILDE VERWIMP

INLEIDINGSVRAGEN

1. Kan u het CAT-project omschrijven (wat is het doel, de visie en de missie van het project)?
2. Wat is uw functie binnen de organisatie?

METHODOLOGISCHE VRAGEN – “HOE GAAT HET PROJECT IN ZIJN WERK?”

Participanten

3. Wat is de onderzoekspopulatie binnen jullie project?
4. Hoeveel participanten zijn er binnen het project?
5. Op basis van welke criteria worden de participanten geselecteerd?
6. Op basis van welke criteria worden de honden geselecteerd?

Design

7. Gaan jullie te werk met voor- en nametingen?
8. Gebeuren er tussentijdse rapporteringen?
9. Wordt er gebruik gemaakt van een controlegroep?
10. Wordt er gebruik gemaakt van bepaalde gestandaardiseerde meetinstrumenten om effecten van het project te gaan bestuderen?

Procedure

11. Wat is de duur van het project?
12. Zijn er verschillende fasen binnen het project? Hoe verloopt het?
13. Hoe worden de honden ingezet gedurende het project?
14. Hoe gaat de relatie participant – hond in zijn werk?
15. Hoe staan de participanten tegenover het project?
16. Is er een hoge drop-out binnen het project?

RESULTAATGERICHTE VRAGEN – “WAT ZIJN DE RESULTATEN VAN HET PROJECT?”

Psychologische veranderingen

17. Worden psychologische effecten van het project bestudeerd?
18. Zien jullie verandering op het vlak van empathie bij de participanten? (Geef gerust specifieke voorbeelden, casussen)
19. Zien jullie veranderingen in antisociaal gedrag bij participanten? (Geef gerust specifieke voorbeelden, casussen)
20. Zien jullie verandering in het welzijn van de participanten? (Geef gerust specifieke voorbeelden, casussen)
21. Zien jullie veranderingen in het zelfbeeld van de participanten? (Geef gerust specifieke voorbeelden, casussen)

Sociale veranderingen + contextuele veranderingen

22. Zien jullie veranderingen in de participanten hun omgang met anderen (meer/ minder geduld, veranderende zelfcontrole in moeilijke situaties? (Geef gerust specifieke voorbeelden, casussen)

23. Zien jullie veranderingen in de mate van agressie van participanten? (Geef gerust specifieke voorbeelden, casussen)
24. Zien jullie veranderingen in de participanten hun manier van communiceren met personeel? (Geef gerust specifieke voorbeelden, casussen)
25. Zien jullie veranderingen in de participanten hun relatie met familie/ vrienden? (Geef gerust specifieke voorbeelden, casussen)

Recidive + reïntegratie

26. Zien jullie voordelen binnen het project voor reïntegratie van participanten te vergemakkelijken?
27. Hebben jullie gegevens met betrekking tot recidive van ex-participanten (indien van toepassing)? Wat zeggen deze?

AFSLUITENDE VRAGEN

28. Zijn er volgens jullie nadelen/ werkpunten die nog beter kunnen binnen het project?
29. Wat brengt de toekomst voor het CAT-project (bijvoorbeeld uitbreiding naar andere instellingen)?
30. Hebben jullie nog aanvullingen, opmerkingen, leuke anekdotes, ... die nog leerrijk zouden zijn voor mijn masterproef?
31. Hebben jullie nog vragen?

[HARTELIJK BEDANKT VOOR UW DEELNAME!](#)

[Matilde Verwimp](#)

BIJLAGE 4: LIJST GEÏNCLUDEERDE STUDIES

Titel	Auteur(s) & jaartal	Plaats van studie (setting & land)	Onderzoekspopulatie	Design	Korte omschrijving
<i>Brief report: The effectiveness of Dutch Cell Dogs: A multiple case experimental study</i>	Offermans, Duindam, Asscher, Stams & Creemers (2020)	Justitiële jeugdinstelling (Nederland)	N = 6 adolescenten die in een justitiële jeugdinstelling verblijven	Pilot studie met een Multiple Case Experimental Design (MCED) 2 metingen 1 week voor deelname – 15 metingen gedurende deelname – 4 metingen in de 2 weken na deelname	2 externe hondentrainers brengen asielhonden telkens mee naar de instelling voor een sessie. Elke participant krijgt een hond. Tijdens de trainingssessies leren ze hun hond basiscommando's, spelen ze met de hond, belonen gewenst gedrag. Extra aandacht gericht op leren begrijpen van & omgaan met agressie vanuit de hond.
<i>A friend in prison: human-animal bond, stress and self-esteem of detained juveniles in Dutch Cell Dogs</i>	Karkdijk, Duindam, Dekovic, Creemers & Asscher (2022)	Beveiligde residentiële voorzieningen voor ernstige gedragsproblemen (Nederland)	N = 75 gedetineerde minderjarigen	Quasi-experimenteel design waarbij dataverzameling op 3 momenten gebeurde: voor deelname, 4 weken na start & op einde van deelname	Gedetineerden trainen een eigen asielhond gedurende 2 maanden, 2x per week. De hond keert telkens terug naar het asiel na een training. Gedetineerden leren de hond basiscommando's opdat de hond gemakkelijker geadopteerd zou worden.
<i>Animal assisted therapy for incarcerated youth: a randomized controlled trial</i>	Seivert, Cano, Casey, May & Johnson (2018)	2 jeugddetentie centra (Zuidoost Michigan, VSA)	N = 138 adolescenten waarvan 83 in de interventiegroep werd geplaatst en 55 werden in een controlegroep geplaatst	Gerandomiseerd gecontroleerd design met een interventie- en controlegroep	Deelnemers van de interventiegroep dienden honden te trainen en te socialiseren opdat adoptie gemakkelijker zou zijn. Deelnemers van de controlegroep lieten honden uit

					<p>maar gaven ze geen training. Het programma duurde 10 weken.</p> <p>Gedrag van de jongeren werd geëvalueerd door middel van 2 instrumenten. Enerzijds het Teacher Report Form (TRF) dat ingevuld diende te worden door het personeel. Anderzijds moest de jongere zelf zijn gedrag beoordelen aan de hand van Youth Self Report (YSR).</p>
<i>Measuring the psychological impacts of prison-based dog training programs and in-prison outcomes for inmates</i>	Flynn, Combs, Gandenberger, Tedeschi & Morris (2020)	In de voorzieningen van het Washington State Department of Corrections, WADOC (Washington, VSA)	<p>N = 229 mannelijke en vrouwelijke gedetineerden, minstens 18 jaar oud</p> <p>Van de 229 participanten, waren 79 in een controlegroep geplaatst</p>	Evaluatiestudie met een interventie- en controlegroep, pre-HTP en tijdens-HTP werden er metingen afgenomen	De studie wil nagaan of de HTP's beschikbaar in WADOC effecten op het aantal overtredingen vertonen bij participanten in vergelijking met niet-participanten.
<i>An experimental trial of a dog-training program in a juvenile detention center</i>	Grommon, Carson & Kenney (2018)	Jeugdgevangenis (Midwest City, VSA)	N = 310 waarvan 177 een HTP volgde en 133 deel uitmaakte van een controlegroep	Gerandomiseerd experimenteel design met een interventie- & controlegroep en een pre- en post-meting	Het HTP wordt maandelijks gehouden en bestaat uit 5 sessies van 1 uur verspreid over 1 week. De jongeren moeten per 2 1 hond trainen en worden hierbij begeleid door een volwassen vrijwilliger.
<i>Breaking the chains? The effects of training a shelter dog in prison on</i>	Duindam, Creemers, Hoeve & Asscher (2021)	12 correctionele faciliteiten (Nederland)	N = 241 waarvan 121 een HTP volgde en 120 deel uitmaakte van een controlegroep	Quasi-experimenteel design	Gedetineerden trainen asielhonden 2x per week gedurende 2u en dit voor een periode van 8 weken.

<i>criminal behavior and recidivism</i>					De studie bestudeert de langetermijn effecten (crimineel gedrag & recidive) ten gevolge van deelname aan dit HTP.
<i>Becoming the person your dog thinks you are: an assessment of Florida prison-based dog training programs on prison misconduct, post-release employment and recidivism</i>	Hill (2016)	Gevangenen van Florida (Florida, VSA)	N = 181 547 waarvan 455 een HTP volgde en 181 092 deel uitmaakte van een controlegroep	<p>Doctoraatproefschrift waarin een cohortstudie wordt uitgevoerd.</p> <p>Statistische analyses worden gehanteerd om bias en versturende factoren uit te schakelen</p>	Een cohortstudie naar gedetineerden die tussen 2004 & 2011 uit de gevangenen van Florida werden vrijgelaten.
<i>Who let the dog in? differential effects of a dog-training program for incarcerated adults</i>	Duindam, Creemers, Hoeve & Asscher (2021)	6 volwassenene gevangenen (Nederland)	N = 138 waarvan 70 een HTP volgde en 68 deel uitmaakte van een controlegroep	<p>Pre-post quasi-experimenteel design met een interventie- en controlegroep</p> <p>Dataverzameling gebeurde op 3 momenten: voor deelname, tijdens deelname en na deelname</p>	<p>Een week voor de start van het programma konden gedetineerden die geïnteresseerd waren zich aanmelden om deel te nemen. Hiervoor moeten ze een motivatiebrief schrijven over waarom ze willen deelnemen.</p> <p>Het programma zelf duurt 8 weken waarin ze 2x per week 2 uren sessies volgen waarin ze honden trainen.</p> <p>Participanten ontvangen na afronding van het programma een bewijs.</p>

					Een maand na deelname vindt er een evaluatie plaats waarin de gedetineerden worden bevraagd naar hun gevoel over het programma en hoe ze er naar terug kijken.
<i>A quasi-experimental study on the effectiveness of Dutch Cell Dogs in incarcerated youth</i>	Duindam, Creemers, Hoeve & Asscher (2021)	6 verplichte behandelingsinrichtingen, waaronder 4 penitentiaire inrichtingen en 2 beveiligde residentiële jeugdzorgcentra	N = 138 waarvan 61 een HTP volgde en 77 deel uitmaakte van een controlegroep	Pre-post quasi-experimenteel design met een interventie- en controlegroep Dataverzameling gebeurde op 3 momenten: voor deelname, tijdens deelname en na deelname	De gedetineerde jongeren die willen deelnemen aan het programma moeten een motivatiebrief schrijven over waarom ze willen deelnemen. Het programma zelf duurt 8 weken waarin ze 2x per week 2 uren sessies volgen waarin ze asielhonden trainen. Na afronding van het programma ontvangen de jongeren een certificaat. Een maand na deelname vindt er een evaluatie plaats waarin de jongeren worden bevraagd naar hun gevoel over het programma en hoe ze er naar terug kijken.
<i>Digging deeper: exploring the value of prison-based dog handler programs</i>	Van Wormer, Kigerl & Hamilton (2017)	Gevangenenissen van Washington State Department of Corrections,	N = 1001 waarvan 484 een HTP volgde in detentie en 517deel uitmaakte van een controlegroep	Evaluatiestudie met een pre-posttest en een interventie- en controlegroep	De studie wil nagaan of de HTP's beschikbaar in WADOC effecten vertonen bij participanten in vergelijking met niet-participanten. Om dit te gaan

		WADOC (Washington, VSA)			bestuderen, wordt er informatie gebruikt die afkomstig is uit de administratieve databank van WADOC.
<i>Paws for progress: the development and evaluation of the first prison based dog training programme in the UK</i>	Leonardi (2016)	Polmont = de nationale gevangenis van Schotland voor jonge mannelijke delinquenten tussen 16 en 21 jaar	N = 99 waarvan 70 een HTP volgden en 29 deel uitmaakten van een controlegroep	Kwantitatieve analyse van de effecten van het HTP Systematische analyses van semi-gestructureerde interviews voor en na deelname aan het HTP ondersteunen de bevindingen van de kwantitatieve analyses	Gedetineerden trainen asielhonden opdat de honden gemakkelijker geadopteerd zouden worden.
<i>Human-animal interaction in a prison setting: impact on criminal behavior, treatment progress, and social skills</i>	Fournier, Geller & Fortney (2007)	Minimal beveiligde mannengevangenis (Zuidwest Virginia, VSA)	N = 48 waarvan 24 een HTP volgde en 24 deel uitmaakte van een controlegroep	Pre-posttest repeated measures design met een interventie- en controlegroep	Asielhonden worden getraind door gedetineerden in de gevangenis gedurende 8 à 10 weken. De honden wonen die tijd effectief bij de gedetineerden. De gedetineerden dienen de honden de basiscommando's aan te leren en moeten ook voor de hond zorgen (borstelen, eten geven). Na afloop van het programma, worden de honden geadopteerd door mensen uit de gemeenschap. Alvorens hun deelname, werden de participanten pre-test

					gemeten en 2 weken na afloop van het programma werden ze opnieuw gemeten.
<i>The effectiveness of dog-training programs in prison: a systematic review and meta-analysis of the literature</i>	Cooke & Farrington (2016)	/	N = 10 studies	Meta-analyse van 10 studies	De geïncludeerde studies werden onderverdeeld in studies die internaliserende of externaliserende uitkomsten beschreven. Enkel studies die HTP's evalueerden en die kwantitatief van aard waren, werden geïncludeerd.
<i>Are we barking up the right tree? A meta-analysis on the effectiveness of prison-based dog programs</i>	Duindam, Asscher, Hoeve, Stams & Creemers (2020)	/	N = 11 studies	Meta-analyse van 11 studies	Van de geïncludeerde studies waren 8 quasi-experimenteel en 3 hadden een gerandomiseerd gecontroleerd design. De resultaten van de studies moesten kwantitatief van aard zijn, zodat het mogelijk was om Cohen's d te berekenen.